

บทที่ 5

วิธีการปลูกฝังจริยธรรม

จริยธรรมที่ควรปลูกฝัง

หลายประเทศที่ตื่นตัวที่จะปลูกฝังจริยธรรมที่ดีแก่ประชากรของตน นับตั้งแต่โลกยุคอุตสาหกรรม โดดยี่ สารสนเทศ ทั้งนี้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจแก่ชนในชาติไม่ให้คล้อยตามค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งมีอยู่ทั่วไปและแพร่สะพัดไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว

ในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ละเขต (County) พยายามศึกษาและระบุค่านิยมหลักที่พึงปลูกฝังแก่เยาวชนไว้ชัดเจน เช่น ในเขตบัลติมอร์ (Baltimore county Public School) ระบุว่าควรพัฒนาส่งเสริมและปลูกฝังจริยธรรม ดังต่อไปนี้ (Kirschenbaum 1995, 61)

- ความสุภาพอ่อนโยน (Courtesy) - ความซื่อสัตย์ (Honesty)
- ความรับผิดชอบ (Responsibility) - ความรักชาติ (Patriotism)
- ความเข้มแข็งอดทน (Tolerance) - ความเมตตากรุณา (Compassion)

ขณะที่โรงเรียนประถมศึกษา ฟอर्थ วอชิงตัน ในแคลิฟอร์เนีย ได้ระบุไว้

7 ประการ คือ (Sparks 1991, 181-182)

1. ความซื่อสัตย์

- ไว้เนื้อเชื่อใจ วางใจ (Trustworthy) - จริงใจ (Truthful)
- คีลธรรม (Ethical)

2. ความรับผิดชอบ

- พึ่งพาอาศัยได้ (Dependable) - มีประโยชน์ (Accountable)
- จิตใจอนุรักษ์ (Consevation Mind)

3. ความนับถือ (Respectful)

- ความสุภาพอ่อนโยน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Courteous)

- เคารพกฎหมาย - รักชาติ ((Nationalism)
- 4. การอุทิศ (Dedicated)**
- ความกล้าหาญ (Courageous) - ความซื่อตรง (Faithful)
- ความเกี่ยวข้องกับพัวพัน (Involve)
- 5. ความพากเพียรพยายาม (Perseverant)**
- ความขยันหมั่นเพียร (Industrious) - ขยัน (Deligent)
- มีวินัยในตนเอง (Self Disciplined) - เจ้าความคิด (Resourceful)
- 6. ความนับถือตนเอง (Self Respecting)**
- ขอมรับตนเอง (Self Accepting) - เชื่อมั่นในตนเอง (Confident)
- ยืดหยุ่นได้ ปรับตัวเองได้ (Resilient) - สุขภาพจิตดี (Health Minded)
- 7. เอาใจใส่ผู้อื่น (Concerned for others)**
- เป็นมิตร (Friendly) - เป็นประโยชน์ ชอบช่วยเหลือ (Helpful)
- ยุติธรรม (Fair) - ให้ความร่วมมือ (Cooperative)

ในประเทศแคนาดา กระทรวงศึกษาธิการ แห่งมณฑลออนตาริโอ (Ontario) กำหนดจริยธรรมและค่านิยม สำหรับปลูกฝังให้นักเรียนระดับประถม – มัธยม ในโรงเรียน ดังต่อไปนี้ (Wideman and Wood 1983, 6)

- ความเมตตา (Compassion) - ความอดทน (Patience)
- ให้ความร่วมมือ (Cooperation) - ความสงบ (Peace)
- ความสุภาพอ่อนโยน (Courtesy) - ความอิสระ (Freedom)
- ความมีน้ำใจ (Generosity) - ความซื่อสัตย์ (Honesty)
- ความยุติธรรม (Justice) - ความจงรักภักดี (Loyalty)
- ความรู้จักประมาณ (Moderation) - ความรู้สึกไว (Sensitivity)
- ความรับผิดชอบ (Responsibility) - มีความเข้มแข็ง (Tolerance)

ไม่ใช่เรื่องบังเอิญที่จริยธรรมและค่านิยมเหล่านี้ คล้ายคลึงกับคำขวัญของลูกเสือที่ใช้ปลูกฝังเยาวชนทั่วโลก ซึ่งกล่าวว่า

ถูกเสียดังไว้ใจได้ ซื่อสัตย์ นำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นมิตร มีเมตตา กรุณา สุภาพ ร่าเริง สะอาด กล้าหาญ มัธยัสถ์ (Thrift) และอ่อนน้อมถ่อมตน (Reverent)

จากการสำรวจของ Rose และ Gallop ในวารสาร Phi Delta Kappa (1993, 137 – 152) พบว่าเมื่อกำหนดค่านิยมด้านจริยธรรมทั้งหลายให้เลือก บุคคลจะให้การยอมรับจริยธรรม ดังต่อไปนี้

จริยธรรม	% การยอมรับ
ความซื่อสัตย์	97
ความเป็นประชาธิปไตย	93
ความรักชาติ	91
ความรักเพื่อนและครอบครัว	91
ความกล้าหาญทางจริยธรรม (Moral Courage)	91
ปฏิบัติตามระเบียบ (Golden Rule)	90

ในปี 2535 ผู้นำด้านจริยธรรม ประชากรศึกษา และผู้เกี่ยวข้องจาก 29 ประเทศ มาชุมนุมกันที่รัฐโคโลราโด ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ร่างข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งมีเรื่องจริยธรรมหลักรวมอยู่ด้วย 8 ข้อ สรุปได้ดังนี้ (Kirschenbaum 1995, 64-65)

1. คนรุ่นต่อไปจะต้องคอยดูแลชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลกในยุควิกฤตด้วยการเอาใจใส่เป็นพิเศษ
2. ในช่วงเวลานั้น ความอยู่รอดของสังคมขึ้นอยู่กับประชาชนที่มีความห่วงใย เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ด้วยคุณลักษณะของจริยธรรม
3. ประชาชนไม่สามารถพัฒนาลักษณะทางจริยธรรมได้โดยอัตโนมัติ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝัง อบรม สั่งสอน เขวachenเกี่ยวกับค่านิยม และความสามารถด้านการตัดสินใจทางจริยธรรมด้วย

4. ลักษณะนิสัยที่มีประสิทธิภาพมาจากค่านิยมทางจริยธรรม ซึ่งยังปรากฏอยู่ในสังคมในระบอบการปกครองประชาธิปไตย คือ
 - ความนับถือยำเกรง (Respect) - ความเอาใจใส่ (Caring)
 - ความรับผิดชอบ (Responsibility)
 - ความเป็นที่ไว้วางใจ (Trustworthiness)
 - ความยุติธรรม และความเสมอภาค (Justice and Fairness)
 - ความเป็นพลเมืองดี (Civic Virtue and Citizenship)
5. ค่านิยมทางจริยธรรมหลักเหล่านี้ ซึ่งถึงความแตกต่างของวัฒนธรรม ศาสนา และสังคม เศรษฐกิจ ของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้อย่างน่าอัศจรรย์
6. จุดแรกและสำคัญที่สุดในการปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมเหล่านี้ เป็นหน้าที่ของครอบครัวและชุมชน สำหรับโรงเรียนและองค์กรเกี่ยวกับเยาวชนทั้งหลาย จะต้องรับผิดชอบช่วยเหลือพัฒนาการทางลักษณะอันดีงามของเยาวชนด้วยเหมือนกัน
7. ต้องไม่ลืมว่าการทำงานร่วมกัน ประสานกันจะแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบได้ดีที่สุด
8. ลักษณะนิสัยของเยาวชนและผลงานของเขา จะสะท้อนลักษณะนิสัย และผลงานของสังคมด้วย ดังนั้นผู้ใหญ่ทุกคนจึงต้องรับผิดชอบในการสั่งสอน ปฏิบัติเป็นแบบอย่างค่านิยมเหล่านั้น เช่นเดียวกับสถาบันในสังคมทั้งหลายก็มีหน้าที่พัฒนาค่านิยมและจริยธรรมด้วยเช่นเดียวกัน

รัฐบาลไทยตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาค่านิยมและจริยธรรมในสังคมไทยอย่างรีบด่วน หลักสูตรฉบับปรับปรุง ทั้งวิชาบังคับ แกน วิชาบังคับเลือก วิชาเสรี หลายกระบวนวิชา ในส่วนที่เป็นกิจกรรมได้กำหนดให้เป็นเครื่องมือที่จะช่วยปลูกฝังนักเรียน เพื่อก่อให้เกิดค่านิยมที่พึงประสงค์ และจริยธรรม ดังได้กล่าวโดยละเอียดแล้วในบทที่ 2 ซึ่งว่าด้วย “จริยธรรมในหลักสูตร”

จากรายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษา ครั้งที่ 4 เรื่องแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของเยาวชน ของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2527, 93-96) กำหนดคุณลักษณะของนักเรียนเชิงวิชาการ ดังนี้

1. คุณลักษณะทางด้านความรู้
2. คุณลักษณะทางด้านความคิด (วิธีการหาความรู้)
3. คุณลักษณะทางการนำความรู้และความคิด ไปใช้

คุณลักษณะของนักเรียนเชิงการงานคือ

1. มีทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องต่อการทำงานและอาชีพ
2. มีนิสัยและจริยธรรมพื้นฐานในการทำงาน
 - ขยัน
 - รับผิดชอบ
 - ทำงานเป็นกลุ่ม
 - ทักษะ
 - อดทน/สู้งาน
3. มีความรู้เกี่ยวกับโลกแห่งการทำงานและอาชีพ
4. มีทักษะในการทำงานและประกอบอาชีพตามระดับการศึกษา

คุณลักษณะของเยาวชนเชิงจริยธรรม

1. ความรู้เชิงจริยธรรม
2. ทัศนคติเชิงจริยธรรม
3. เหตุผลเชิงจริยธรรม
4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม

จากการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรม (2523, 85) กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ มีมตินำจริยธรรมหลัก 8 ประการ มาพัฒนาการสอนเสริมสร้างลักษณะนิสัยแก่นักเรียน ดังนี้

1. การใฝ่สัจจะ หรือใฝ่สัจธรรม
2. การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา
3. เมตตากรุณา
4. สติสัมปชัญญะ
5. ไม่ประมาท
6. ซื่อสัตย์สุจริต
7. ขยันหมั่นเพียร
8. หิริ โอตตัปปะ

รูปแบบที่มีประสิทธิผลต่อการเรียนการสอนจริยธรรม

1. วิธีสอนที่ประยุกต์เทคนิคการปรับพฤติกรรม

2. วิธีสอนที่ประยุกต์เทคนิคของการเสริมสร้างเจตคติ
3. วิธีสอนตามปกติของโรงเรียนตามแนวการใช้หลักสูตร

วิธีปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม

ในการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมนั้น ควรจะเริ่มด้วยการตั้งเป้าหมายให้ชัดเจนว่า ต้องการปลูกฝังจริยธรรมใด แล้วจึงหาวิธีการ กิจกรรม หรือองค์ประกอบจำเป็นอื่น ๆ ต่อไป

วิธีที่จะปลูกฝังจริยธรรมที่จะเสนอต่อไปนี้ ขอให้ผู้สอนพิจารณาดูว่าจะประยุกต์ใช้กับเนื้อหาใด นักเรียนกลุ่มใด

1. การใช้นิทาน วรรณคดี หรือข่าวสารจากชีวิตจริง

นิทาน วรรณคดี หรือเรื่องราวต่าง ๆ จากชีวิตจริง ที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมและจริยธรรมที่ต้องการ ครูอาจเล่าให้นักเรียนฟัง แล้วให้โอกาสนักเรียนได้อภิปรายข้อคิด ปัญหาที่เกิดจากเรื่องดังกล่าวนั้น ๆ เพื่อนำไปสู่การสรุปข้อคิดเพื่อเสนอวิธีแก้ปัญหาและวิเคราะห์ต่อไป

เพื่อฝึกทักษะการพูดและการอ่านควบคู่กันไปด้วย ครูอาจให้นักเรียนเป็นผู้เล่าเรื่องโดยใช้เวลาในการเตรียมตัวค้นคว้า เรื่องที่ตนชอบจากวรรณคดี นิทาน หรือเรื่องราวจากแหล่งอื่น ๆ อ่านล่วงหน้าและนำมาเล่าเป็นรายบุคคล หรืออาจแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 - 6 คน ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมาเล่าเรื่องคนละไม่เกิน 5 นาที ครูกำหนดให้นักเรียนเป็นกรรมการเพื่อหาข้อคิดและหัวข้อที่จะนำไปสู่การอภิปรายให้ตรงประเด็นค่านิยมและจริยธรรม ครูควรเสริมแรงผู้ที่เล่าเรื่องได้ดี มีสาระ โดยการชมเชยหรือให้รางวัล

ตัวอย่างค่านิยม จริยธรรม จากประวัติศาสตร์ วรรณคดี หรือชีวิตจริงของบุคคลในปัจจุบัน

ความซื่อสัตย์

- เรื่องพันท้ายนรสิงห์ (ประวัติศาสตร์)
- พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (ปัจจุบัน)
- กวนอู (วรรณคดี – สามก๊ก)

ความเมตตา

- เรื่องจากพุทธประวัติ ชาดกต่าง ๆ เช่น พระเวสสันดร
- พระปิยมหาราช (ประวัติศาสตร์)
- พระภัทรมหาราช (ปัจจุบัน)
- หรือระบุชื่อคนในปัจจุบันที่ครูและนักเรียนรู้จักก็ได้

ความกล้าหาญ

- สมเด็จพระนเรศวรมหาราช - สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
- ท้าวเทพกษัตรี – ท้าวศรีสุนทร - ชาวบ้านบางระจัน
- พ่อคำ แห่งอนุสาวรีย์วีระไทย ค่ายวิชราวุธ กองทัพภาคที่ 4 จังหวัดนครศรีธรรมราช

ฯลฯ

ความอ่อนน้อมถ่อมตน

- มหาตมะคานธี (บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์)
- ข้อความจากจดหมายพอสอนลูก พระราชินีพินซ์ของรัชกาลที่ 5
- หรือบุคคลที่ครูและนักเรียนเห็นว่ามียุทธลักษณะอ่อนน้อมถ่อมตน

ฯลฯ

ความขยันหมั่นเพียร

- กำนันจุก คู่ม่วงส์ (เกษตรกรตัวอย่าง)
- ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม (เกษตรกรตัวอย่าง)
- คุณขวัญแก้ว วัชโรทัย (ปัจจุบัน)

2. การใช้วิธีทัศน์ ภาพยนตร์ แดบบันทึกลเสียง ภาพนิ่ง แผ่นโปร่งใส

ครูควรเลือกเนื้อหาที่เป็นตอนสำคัญของเรื่องมาให้นักเรียนดู เพราะเวลาจำกัด จึงไม่สามารถจะฉายทั้งเรื่องได้

แนะนำรายการโทรทัศน์ที่ดีแก่นักเรียน โดยบอกให้ไปดูเป็นการบ้าน เช่น ให้อ่านรายการสารคดีช่อง 5 หรือช่อง 11 (หรือบันทึกเทปมาดูในชั้นเรียน) โดยครูให้คำแนะนำเรื่องต่อไปนี้อย่างสั้นๆ คือ

1. ให้แนะนำคำนิยาม หรือจริยธรรมก่อนที่จะให้นักเรียนไปดูรายการนั้นๆ โดยเน้นน้ำวให้นักเรียนสนใจเรื่อง
2. ตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ หรือบอกสิ่งให้นักเรียนต้องค้นหาจากเรื่องที่จะดู
3. ติดตามความคิดเห็นของนักเรียน โดยให้โอกาสแสดงความคิดเห็น หรือจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ร่วมทำเพื่อแสดงเป้าหมายของจริยธรรม

ในสมัยนี้แทบทุกครอบครัวมีวิทยุ-เทป ครูอาจคุยกับนักเรียนถึงเพลงที่นักเรียนชอบ แล้วให้เขาค้นหาเพลงที่นำเนื้อเรื่องบ่งบอกถึงคำนิยาม/จริยธรรม เรื่อง.... (ที่ครูต้องการ เช่น ความสามัคคี ความรัก ความเมตตาผู้อื่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่) ให้นำเพลงนั้นมาในชั้นเรียน สมัยปัจจุบันนักเรียนวัยรุ่นส่วนมากชอบดนตรี การใช้วิธีนี้จะได้รับความร่วมมือจากนักเรียนเป็นอย่างดี ทั้งนี้ครูต้องเขียนเนื้อร้องให้นักเรียนทั้งชั้นอ่านด้วย เพราะกิจกรรมนี้ไม่ได้มุ่งความเพลิดเพลินกับจังหวะ หรือทำนองเพลงแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องการคัดเลือกคำนิยามและจริยธรรมจากเนื้อเพลงเป็นส่วนใหญ่และส่วนสำคัญ

3. การตั้งความคาดหวัง (Expectation)

ในการปลูกฝังคำนิยาม/จริยธรรม ความคาดหวังของครูเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่ง หากเราตั้งความหวังไว้สูง นักเรียนก็จะประสบความสำเร็จสูงด้วย (Benard 1998, 44-48) ซึ่งนำมาใช้ได้กับการปลูกฝังคำนิยามและจริยธรรม หากครู

หวังจะให้นักเรียนเป็นเด็กดี มีความประพฤติ การปฏิบัติตน เป็นที่ต้องการของสังคม เช่น มีความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้การยอมรับนับถือบุคคลอื่น ความขยันหมั่นเพียร เป็นต้น ครูควรใช้ความคาดหวังกับนักเรียน ซึ่งนักเรียนก็ควรเป็นดังที่ครูหวังไว้

ด้วยเหตุที่นักเรียนยังมีแนวคิดที่ไม่แน่นอน สามารถเปลี่ยนแปลงได้ พวกเขาจะเชื่อตามที่บิดามารดา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ เพื่อน และบุคคลที่สำคัญอื่น ๆ บอกการตั้งความหวังให้ทั้งคุณและโทษ หากครูบอกนักเรียนว่าเขาเป็นคนน่ารัก มีความรับผิดชอบ มีความสามารถ และครูต้องการให้เขามีความประพฤติอย่างนั้น พวกเขาจะมีความมั่นใจ พยายามปฏิบัติตนเป็นเป็นคนดี เป็นตัวของตัวเองดังกล่าว แต่ในทางตรงกันข้าม หากเราสื่อสารให้นักเรียนเข้าใจว่าครูตั้งความหวังให้เขาไม่มีความกล้าหาญ ขาดความรับผิดชอบ เห็นแก่ตัว ฯลฯ นักเรียนก็จะรับทราบและซึมซับความคาดหวังเหล่านี้ไว้ในจิตใจด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตามนักเรียนส่วนมากมักจะประพฤติปฏิบัติตามที่ครูคาดหวัง เพราะพวกเขาเคารพกัมนับถือครู และไม่ต้องการให้ครูต้องผิดหวัง ประเด็นนี้สำคัญที่จะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาค่านิยมและจริยธรรม แก่นักเรียนในภาวะที่พวกเขาซึ่งไม่สามารถตัดสินใจตัดสินความคิด ความชั่ว ด้วยตนเองได้ เมื่อถึงเวลาที่เขาได้ศึกษาและมีความรู้เรื่องจริยธรรมมากยิ่งขึ้น เขาจะพิจารณาและตัดสินใจประพฤติกามความเชื่อของตัวเองได้ต่อไป

ความเชื่อมั่นของครูที่คาดหวังไว้กับนักเรียน สามารถเป็นแรงผลักดันอันสำคัญสำหรับกระบวนการศึกษา พัฒนาค่านิยม เกี่ยวกับเรื่องนี้ เมอร์ริลล์ ฮาร์มิน (Merrill Harmin) กล่าวไว้ว่า “...ด้วยคำพูดและการกระทำ เรามอบพวกเขาว่า เรารู้ว่าเขาสามารถทำได้ เราเชื่อว่าเขาต้องทำ และเหนืออื่นใด เรานำใจใส่ในสิ่งที่เขาทำ” (1990, 3)

สรุปแนวทางการตั้งความคาดหวังของครูไว้ ดังนี้

1. หวังให้สูง (Hold High Expectations)

ให้เชื่อกฎเกณฑ์ของนักเรียน โดยการตั้งเกณฑ์มาตรฐานให้สูง และหวังจะได้รับผลที่สูงด้วย ครูเองต้องระลึกไว้เสมอว่านักเรียนของท่านไม่แตกต่างกับนักเรียนโรงเรียนที่มีชื่อเสียงอื่น ๆ พวกเขาทุกคนมีความสามารถ

2. เชื่อมั่นในตนเอง (Believe in Yourself)

การศึกษาค่านิยมให้ประสบความสำเร็จนั้น นอกจากการตั้งความหวังนักเรียนของท่านให้สูงแล้ว ตัวครูเองต้องตั้งความคาดหวังไว้ให้สูงด้วย ต้องทำสิ่งที่บุคคลคนอื่นทำได้ให้สำเร็จด้วย หากมีความเชื่อมั่นในตัวเอง

3. สื่อสารความคาดหวัง (Communicate those Expectations)

หนทางหนึ่งคือการบอกให้นักเรียนรับทราบ เช่น ใช้คำพูดดังต่อไปนี้

- ครูเชื่อมั่นว่าเธอต้องทำได้
- ครูรู้ว่าเธอไม่ใช่เป็นคนอย่างนั้น
- เธอเป็นคนน่าไว้วางใจ
- ครูรู้ว่าเธอจะไม่ทำให้ครูผิดหวัง
- เธอควบคุมตนเองได้ดีมาก
- ครูทราบว่า เธอรู้สึกเสียใจที่ทำ
- ครูเชื่อว่าเธอจะได้บทเรียน ไปแล้ว...ก็เธอเป็นเด็กนี้นะ...

จากความผิดพลาดครั้งนี้

๑๗๑

4. การยกคำพูดผู้อื่นมาอ้าง (Quotations)

การอ้างอิงคำพูดผู้อื่น หรือใช้คำพังเพย สุภาษิต มีต่อการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อครูใช้เขียนติดบนฝาผนังห้องเรียน ให้นักเรียนเห็นได้ตลอดเวลา โดยใช้คำสั้น ๆ จำง่าย

ครูบางคนเลือกติดสุภาษิต คำพังเพย หรือคำสอน บนผนังห้องตลอดภาคเรียน จนกลายเป็นเครื่องประดับห้อง ในขณะที่ครูบางคนเปลี่ยนตัวอย่างทุกสัปดาห์หรือทุกวัน ตัวอย่างเช่น

นิมิตต์ สาธุรูปนํ กตัญญูกตเวทิตา
ความกตัญญูกตเวทิตี เป็นเครื่องหมายของความดี
พุทธสุภาษิต

รู้อะไรรู้กระจ่างเพียงอย่างเดียว
แต่ให้เชื้ชวชาญเถิดจะเกิดผล
สุนทรภู่

ไม่ควรถามว่าประเทศชาติทำอะไรให้ท่าน
แต่ควรถามว่าท่านทำอะไรเพื่อประเทศชาติของท่านบ้าง
Ask not what your country can do for you,
but what you can do for your country.
ประธานาธิบดี จอห์น เอฟ. เคนเนดี

นอกจากจะใช้เป็นแผ่นป้ายติดตามผนัง หรือติดตั้งตามสถานที่ต่าง ๆ แล้ว
ครูควรใช้คำพูดโดยอ้างอิงถึงคำพูดของบุคคลสำคัญ จากศาสนา วรรณคดี มาผสม
ผสานสอดแทรกในการสอน การปฏิบัติงาน และในกิจกรรมการต่าง ๆ ด้วย เช่น
ขณะที่ครูนำนักเรียนทัศนศึกษาออกสถานที่ ครูบอกนักเรียนโดยกล่าวอ้างถึงคำพูดครู
ใหญ่ที่สั่งว่า “อย่าทิ้งอะไรไว้ นอกจากรอยเท้าของเธอเท่านั้น” หรือครูลูกเสือ-
อนุชาคนก่อนเคยกล่าวไว้ว่า “ก่อนกลับขอให้ทำที่พักของเธอให้ดีกว่าที่วันที่เธอมา
พัก”

ดังนั้นครูจึงควรรวบรวมคำพูด กวีนิพนธ์ สุภาษิต คำพังเพย ฯลฯ ไว้บ้าง
เพื่อจะได้ใช้อ้างอิงถึงในการสอดแทรกเพื่อปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมต่อไป

5. การอธิบาย การเทศนา การตักเตือน (Explanation, Moralizing and Admonition)

การอธิบาย

การอธิบายช่วยนักเรียนให้เข้าใจค่านิยม ความคาดหวัง และกฎระเบียบของครู ด้วยการบอกให้นักเรียนรู้ว่าครูต้องการอะไร อย่างไร เช่น

- นักเรียนที่มีความรับผิดชอบ ต้องทำการบ้านเสร็จเรียบร้อย ส่งตรงเวลา
- นักเรียนที่รู้คุณค่าตัวเอง คือคนที่ไม่ลอกการบ้านใคร ร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อน ช่วยเหลืองานบ้าน ไม่ปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์
- นักเรียนที่มีความเมตตา คือการไม่รังแกเพื่อนหรือสัตว์ ช่วยเหลือผู้อื่น

ฯลฯ

นอกจากนี้ต้องให้เหตุผลถึงความสำคัญ ความจำเป็นของค่านิยมแต่ละเรื่อง ด้วยตัวอย่างคำอธิบายค่านิยมด้านเหตุผลทางจริยธรรมของครู

- เหตุผลประการหนึ่งที่สำคัญมากเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ก็คือ หากคนไม่มีความซื่อสัตย์ต่อกันแล้ว คนเราจะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน
- เธอไม่ควรข้ามถนนโดยไม่ใช้สะพานลอย หรือทางม้าลาย เพราะเธออาจถูกรถชนได้ จากสถิติพบว่าคนที่ไม่ข้ามถนนบนทางข้าม ประสบอุบัติเหตุเป็นจำนวนมาก (การปฏิบัติตามกฎหมาย)
- เราเชื่อว่าพระมหากษัตริย์ไทยทรงทำงานหนักเพื่อความสุขของประชาชน (เชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์)
- คนที่รับผิดชอบในการทำงานจะเป็นที่รักของเพื่อน และบุคคลทั่วไป
- เพราะเหตุใดเธอจึงไม่ควรทดลองยาเสพติด ครูจะเล่าอะไรให้ฟัง เกี่ยวกับเรื่องชีวิตจริงของน้ำพุ...

ฯลฯ

การเทศนาและการว่ากล่าวตักเตือน

ขณะที่ครูอธิบายโดยใช้เหตุผลต่าง ๆ ประกอบการสอน การว่ากล่าวตักเตือนและเทศนาสั่งสอน ต้องการให้หว่านล้อม พูดยาด้วยคำไพเราะอ่อนหวาน หรือใช้การบังคับแล้วแต่กรณี ความนุ่มนวลในการว่ากล่าวตักเตือน ช่วยให้นักเรียนรับทราบถึงการยอมรับหรือไม่ยอมรับของสังคม อะไรถูก – ผิด จริยธรรมใดเป็นที่พึงประสงค์หรือเป้าหมายจำเป็นของสังคม

อย่างก็ตามมีข้อพึงระวังในการว่ากล่าวตักเตือน ดังนี้

1. ไม่ควรตักเตือน ว่ากล่าว สั่งสอน อย่างพร่ำเพรื่อเกินไป จะทำให้นักเรียนเกิดความเคียดแค้น และเบื่อหน่ายได้
2. ไม่ควรว่ากล่าวอย่างรุนแรง เกร็งครัด
3. ไม่ควรใช้คำหยาบ (Harshly)

ฯลฯ

ดังนั้น การจะเทศนาสั่งสอนจึงต้องรำลึกถึงเรื่องดังต่อไปนี้

1. เวลา
2. สถานที่
3. ความแตกต่างของบุคคล
4. ความจริงใจ

6. การยกย่อง สรรเสริญ และชมเชย (Praise, Appreciation)

การชมเชย สรรเสริญ ช่วยเขาวงคนให้เป็นคนน่ารัก มีคุณค่า และมีความสามารถได้ Kirschenbaum อ้าง Simon (1973) นอกจากนั้นการยกย่องชมเชย ยังเป็นวิธีที่ใช้ได้ดีกับการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม ไม่ว่าจะเด็กเล็ก วัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ ต่างก็ชื่นชอบในคำชม เพราะทำให้มีความรู้สึกที่ดีมีความสุข และชอบที่จะทำในสิ่งที่ได้รับคำชม คุณจะเป็นเรื่องธรรมดา หากครูจะเสริมแรงหรือให้รางวัลนักเรียนด้วยการยกย่องชมเชยซึ่งเป็นรูปแบบการให้รางวัลที่มีผลดีวิธีหนึ่ง

ในอดีตครูเคยแก้ไขข้อผิดพลาดของนักเรียนด้วยการวิจารณ์ตรง ๆ แต่ปัจจุบันครูต้องสังเกตค่านิยมที่พวกเขาสะท้อนออกมาทางพฤติกรรมว่าเป็นค่านิยม

จริยธรรมที่เราต้องการปลูกฝังหรือไม่ แล้วจึงค่อย ๆ ตักเตือนด้วยคำพูดดี ๆ อาทิเช่น

- ประมุข เธอทำรายงานได้ดีทีเดียวนะจ๊ะ นอกจากเธอมีข้อมูลอย่างสมบูรณ์แล้ว เธอยังให้ข้อสังเกตของตัวเองได้ดีอีกด้วย เยี่ยมยอดจ๊ะ
- ดีมาก วิเศษ
- ครูอยากบอกพวกเธอว่า ครูรู้สึกภูมิใจในตัวเธอจริง ๆ พานไหว้ครูที่จัดทำสวยงามมาก แสดงว่าห้องนี้นักเรียนให้ความร่วมมือกันดี และมีความรับผิดชอบมาก ๆ

หากครูจะลงข้อคิด นึกถึงสมัยเป็นนักเรียน เราก็จะพบว่าตัวเราเองก็ชอบให้ครูชมมากกว่าคำหนิเหมือนกัน การสรรเสริญยกย่องและการชมเชย จึงเป็นเครื่องมือสากลอันสำคัญที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมและการรู้คุณค่าตนเอง (Self Esteem)

อย่างไรก็ดี มีข้อพึงระวังในการใช้วิธีการยกย่องชมเชย ดังนี้

1. ควรกล่าวชมเรื่องที่เป็นจริง อย่าเสแสร้งแกล้งชม อย่าชมเกินความจริง และควรชมด้วยความจริงใจ
2. ไม่ควรชมในสิ่งที่ใคร ๆ ก็ทำได้ หรือสิ่งที่ปฏิบัติกันมาจนเป็นประเพณีแล้ว เช่น การทำความเคารพ ส่งการบ้าน ฯลฯ ควรจะหาโอกาสที่นักเรียนแสดงความคิดสร้างสรรค์ ทำงานรายบุคคลได้ดี การยกย่องพวกเขาอย่างนี้ถือได้ว่าครูได้ฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดด้วยตนเอง ไม่คอยแต่ทำตามผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิดกล้าทำ และที่สำคัญ ครูช่วยเสริมแรงให้กำลังใจต่อการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน แต่ทุกคนไปพร้อมกันด้วย ครูต้องคำนึงเสมอว่าไม่ควรชมเชยนักเรียนเพราะพวกเขาทำอะไรไม่ถูกใจท่าน แต่ควรยกย่องสรรเสริญเขา เพราะเขาเป็นตัวของเขาเอง

7. การแก้ไขและการวิจารณ์ข้อบกพร่อง (Correction and Negative Feedback)

การวิจารณ์ข้อบกพร่องเพื่อแก้ไขมีความคล้ายคลึงกับการยกย่อง ชมเชย ใน

ประเด็นที่บอกให้นักเรียนทราบว่าเขาทำถูกหรือผิด เป็นการบอกเด็กว่าพฤติกรรมของเขาไม่เป็นที่ยอมรับของ ไม่ควรปฏิบัติอีก ส่วนการชมเชยแสดงว่าครูพึงพอใจ ให้นักเรียนกระทำอีก โดยรวมถึงข้อมูลที่ครูเตรียมไว้ให้นักเรียน เพื่อให้พวกเขาทราบว่าที่ไม่ถูกต้องนั้น ผิดตรงไหน อย่างไร หรือขัดกับกฎระเบียบ ยกตัวอย่างเช่น

- เมื่อนักเรียนพูดสอดแทรกขึ้นมา ขณะเพื่อนคนหนึ่งกำลังตอบคำถามของครู ครูควรกล่าววิจารณ์ข้อบกพร่องว่า
 - ไม่น่ารักเลยนะจ๊ะที่พูดสอดแทรกขึ้นมาอย่างนี้ (แสดงจริยธรรม)
 - เธอทำไม่ถูกนะคะ
- ไม่ทราบว่าธัญญา ตั้งใจหรือไม่เมื่อเธอใช้คำพูดว่า “ขบใจ” กับอาจารย์คณิตศาสตร์เมื่อสักครู่ เธอควรใช้คำว่า “ขอบคุณ” กับครูหรือบุคคลที่มีคุณวุฒิ วิทยุติ สูงกว่าเธอจะ
- นี่แน่ะ สมควร เธอน้อยใจทำไม เธอมีคุณค่า ควรยอมรับนับถือตัวเองมากกว่านี้
- เมื่อนักเรียนตะโกนเรียกชื่อเพื่อนในห้อง ครูเตือนว่า “นี่เธอต้องการอะไร ควรยกมือขออนุญาตครูก่อน เชื้อฟังระเบียบของห้องเรียนด้วย”
- เธอทำไม่ถูกที่แสดงกิริยาต่ออาจารย์ฝึกสอนไปอย่างนั้น เธอควรมีมารยาทและพูดจาสุภาพ

8. การตัดสินและการให้รางวัล การให้คะแนน การประกวด และการประเมินค่า

(Rewards and awards, Grades, Contest and Prizes)

การตัดสินใจและการให้รางวัล (Rewards and awards)

นอกจากคำชมแล้ว หนทางที่จะปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมอย่างเห็นได้ชัดอีกทางหนึ่ง คือการตัดสินและการให้รางวัลนักเรียนผู้มีค่านิยมหลักหรือค่านิยมเป้าหมายนอกจากนี้ยังช่วยเสริมแรงให้นักเรียน โดยเร้าความสนใจให้ประพฤติปฏิบัติตามค่านิยม อันเป็นที่พึงปรารถนาของทุกคนอีกด้วย

การให้รางวัลและสิทธิพิเศษ จะให้ต่อเมื่อทุกคนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ทำเสร็จสมบูรณ์ ตรงตามลักษณะที่ต้องการ เช่น

- ตั้งใจทำงาน - มีความรับผิดชอบ
- มีความพากเพียรพยายาม - มีความภาคภูมิใจ

รางวัลที่ให้ครูควรดูความเหมาะสมต่อวัยของนักเรียน เช่น

- ให้สมุดหรือหนังสือ - ประกาศยกย่องหน้าแถว
- มอบหมายให้เป็นผู้ช่วยครู - ให้ขนม

ฯลฯ

ในโรงเรียนควรควรให้รางวัลเมื่อนักเรียนมีคุณลักษณะ ดังนี้

- บำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่น - เป็นนักเรียนที่มีมารยาทดี
- เรียนดี เป็นนักกีฬา นักดนตรี - มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- ช่วยงานสวัสดิการ โรงเรียนหรือชุมชน

ฯลฯ

รางวัลที่ให้จะมีลักษณะ ดังนี้

- ป้ายประกาศผู้มีเกียรติคุณ (Wall of Fame) โดยไม่จำกัดจำนวนชื่อ
- เลี้ยงอาหาร หรือจัดงานเลี้ยงผู้ทำดีเหล่านั้น
- มอบเกียรติบัตร - มอบเหรียญ

ฯลฯ

การให้คะแนน (Grades)

การให้คะแนนเป็นวิธีการปลูกฝังจริยธรรมที่ได้ผลดี โรงเรียนทั่วไปนิยมใช้วิธีนี้ เพราะนอกจากจะเป็นรางวัลแล้ว ยังใช้เป็นการเสริมแรงสำหรับผู้ที่มีจริยธรรม ในทางผู้งานหนัก ขยัน มีวิริยะอุตสาหะ ทำงานดี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ครูควรบอกจุดประสงค์ให้ชัดเจนก่อนให้คะแนนว่า ต้องทำอะไร เช่น ทำการบ้านถูกต้อง เรียบร้อย ส่งตรงเวลา มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ตั้งใจทำงาน เป็นต้น

การประกวด (Contest)

การประกวดเป็นการดึงให้นักเรียนทำกิจกรรมอย่างหนึ่ง อย่างใด อย่างมีเป้าหมายและได้รางวัล การประกวดจัดเป็นการปลูกฝังจริยธรรมได้อย่างหนึ่ง เพราะเป็นการค้นหาสิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อน (Whatever it is) การแข่งขันกันเรื่องจริยธรรม แสดงเห็นถึงความสำคัญความคิดนักเรียน และการปลูกฝังจริยธรรม

ตัวอย่างที่ครูจะจัดให้นักเรียนประกวดแข่งขันกันได้ เช่น

- เรียงความ
- แต่งบทกวี
- งานศิลปะ
- ใ้ว่าที่
- เล่าเรื่อง
- คนตรี

ครูต้องมีเป้าหมายว่าต้องการปลูกฝังค่านิยม จริยธรรมเรื่องใด เช่น ครูต้องการเน้นค่านิยม ความเมตตากรุณา ในห้องเรียน ครูก็ประกาศให้มีการประกวด และมีรางวัลให้ผู้เขียนเรียงความ เขียนบทกวี เล่าเรื่อง หรือวาดภาพที่แสดงความเมตตากรุณา ต่อเพื่อนมนุษย์ได้ดีที่สุด โดยครูอาจแบ่งรางวัลให้ตามประเภทของงาน เช่น เรียงความ บทกวี ภาพวาด ฯลฯ อาจมีรางวัลที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 และรางวัลชมเชย

การประเมินค่า (Prizes)

การประเมินค่า มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจในแต่ละเรื่อง เช่น

- ของขวัญต่าง ๆ ลูกบอลล์ หนังสือ เครื่องคิดเลข
- เหรียญ เข็มกลัด กระดุม
- ตัวเครื่องบิน
- ประกาศนียบัตร

ฯลฯ

การให้รางวัลและคะแนน เป็นการเน้นรางวัลภายนอก (Extrinsic Reward) มากกว่าการโน้มน้าวภายใน (Intrinsic Motivation) การทำให้นักเรียนต้องการชนะ เพียงแต่รางวัลนั้น เป็นการทำลายคุณค่าของบุคคลอื่น แต่หากครูใช้เป็นแนวทางหนึ่ง

ในอีกหลายแนวทางเกี่ยวกับการศึกษาจริยธรรม การให้รางวัลก็จะช่วยให้นักเรียน
พัฒนานิสัยที่ดีให้เกิดขึ้นได้

9. ระเบียบข้อบังคับ (Rules)

โรงเรียนมีระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อควบคุมให้นักเรียนจำนวนมากเชื่อฟัง
และปฏิบัติตาม ทำให้ครูและนักเรียนรักษากฎ วินัย และรู้ขอบเขตข้อจำกัดของตนว่า
อะไรควร หรือไม่ควรทำ

ระเบียบ ข้อบังคับ มีความสำคัญต่อการศึกษา ค่านิยม และจริยศึกษา ดังนี้

1. บอกถึงค่านิยมของผู้ตั้งกฎเกณฑ์ และต้องการให้นักเรียนมีค่านิยม
อย่างนั้น

เน้นความเคารพเชื่อฟัง

ห้ามพูดข้างหลังครูหรือพูดตะโกนข้ามหัวครู

เน้นการยอมรับผู้อื่น

ห้ามพูดสอดแทรกกลางคัน

เน้นความสะอาด

ห้ามทิ้งสิ่งของ หรือขยะในสนาม

ฯลฯ

2. บอกค่านิยมทางอ้อมด้วยการกระตุ้นให้นักเรียน เกิดค่านิยมโดยการ
ปฏิบัติตามข้อห้ามจนเป็นนิสัย

สถาบันศึกษาทุกระดับควรมีกฎระเบียบและข้อบังคับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความ
จำเป็นที่โรงเรียนต้องการ

ข้อควรสังเกตในการวางกฎเกณฑ์

1. ควรเขียนระเบียบและกฎเกณฑ์ในรูปบอกล่า (State the rule in positive terms) เช่น
 - ✓ ยกมือขึ้นก่อนพูด
 - ✗ ห้ามตะโกน
 - ✓ ปฏิบัติต่อคนอื่นด้วยความนับถือ
 - ✗ ห้ามทะเลาะ ชกต่อย
2. ควรเขียนอย่างชัดเจน
ครูเขียนอธิบายให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจน พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
3. อธิบายเหตุผลของกฎระเบียบของโรงเรียนด้วย
การอธิบายถึงกฎระเบียบของโรงเรียน เป็นการเตรียมตัวให้นักเรียน เข้าใจกฎหมายของสังคมได้

4. ควรมีกฎเกณฑ์จำนวนจำกัด ไม่ควรมีมากจนเกินไป
5. ควรคอยเตือนนักเรียนให้ระลึกถึงกฎระเบียบตามโอกาส
6. ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง
7. ให้นักเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการวางกฎเกณฑ์ด้วย

10. เกณฑ์ (Requirments)

เกณฑ์ หมายถึงงานที่นักเรียนต้องทำ เพื่อให้บรรลุจุดหมาย เช่น สอบผ่าน เลื่อนชั้น จบการศึกษา เกณฑ์ของโรงเรียนตั้งขึ้นเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตามค่านิยม จริยธรรม ที่โรงเรียนหวังไว้

ตัวอย่างเกณฑ์ที่โรงเรียนตั้งขึ้นเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ และการศึกษา

จริยธรรม

1. ตั้งใจเรียน ทำงานหนัก	2. เรียนได้ดี มีคุณภาพ
3. ช่วยเหลือชุมชน	4. พละทานมัธยสมบูรณ์ดี

5. สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
7. การทำงานกลุ่ม

6. ครอบครัวยุติธรรม

11. การสาบาน (Pledges)

ในสมัยโบราณนิยมให้มีการสาบาน เพื่อเป็นเครื่องแสดงถึงค่านิยมความภักดีของกลุ่ม เช่น พิธีถวายคำสัตย์ปฏิญาณ พิธีสาบานคนต่อธงชัยเฉลิมพล พิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ฯลฯ การสาบานนิยมทำกันในรูปพิธีกรรมเพื่อความหวังและความศักดิ์สิทธิ์

หลายศาสนา มีคำกล่าวสาบานเพื่อแสดงความเชื่อมั่น สรรพชา ขณะที่หลายองค์กรที่นิยมใช้คำสาบานเพื่อแสดงความเป็นพวกเดียวกัน กลุ่มเดียวกัน วิธีนี้กลายเป็นวิธีที่มีความสำคัญที่สุดในการยึดมั่นของบุคคล และเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ขึ้นอย่างลึกซึ้งพิธีการระหว่างสมาชิก ให้เกาะติดกันอย่างเหนียวแน่นกับค่านิยมของกลุ่ม

12. พิธีกรรมต่าง ๆ และขนบธรรมเนียมประเพณี (Ceremonies, Rituals and Traditions)

คนในหลายวัฒนธรรมใช้การจัดพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นหนทางสืบทอดค่านิยมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โรงเรียนก็น่าจะใช้แนวทางเหล่านี้ ในการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมแก่นักเรียนของตนบ้าง

ครูบางคนคิดหาคำพูดเพื่อใช้เป็นประเพณีในการสอน

1. เวลาสร้างความอบอุ่น

เพื่อให้นักเรียนเกิดความอบอุ่นในความเอาใจใส่ของครู ครูอาจใช้ช่วงเวลาดังนี้ ๆ เมื่อนักเรียนเข้าห้องเรียนตอนเช้า หรือก่อนจะสอนแต่ละวิชา โดยครูใช้คำถามว่า

- ใครต้องการอะไรเพิ่มเติมบ้างคะ เพื่อว่าเธอจะได้เรียนอย่างมีความสุขตลอดวันนี้

- พวกเธอมีใครไม่สบายหรือเปล่า บอกครูได้นะไม่ต้องเกรงใจ เธอจะ
ได้ไปห้องพยาบาล
- ใครอยากจะถามเกี่ยวกับบทเรียนที่ครูสอนคราวที่แล้ว ก็เชิญถามได้
นะจ๊ะ ไม่ควรเก็บข้อสงสัยไว้

2. เวลาแสดงความคิดเห็น

ครูบางคนอาจปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน หรือทุกสัปดาห์ ที่จะมีเวลาเพื่อ
ครูและนักเรียนได้แสดงถึงความชื่นชมยินดีต่อกัน หรือระหว่างนักเรียนกับนักเรียนก็ได้ การกระทำ คำพูด ของกันและกันอันเป็นที่ประทับใจก็ควรแสดงออกมาให้รู้

3. เวลาแสดงความชื่นชมยินดี

ครูอาจมีเวลาพิเศษ ในแต่ละสัปดาห์สำหรับนักเรียนจะได้อภิปรายเรื่อง
ต่าง ๆ คู่กันฟัง ช่วงเวลาเช่นนี้เป็นโอกาสที่นักเรียนจะได้รับการปลูกฝังจริยธรรมการ
รักอิสระไม่ขึ้นอยู่กับผู้อื่น ตลอดจนการมีจิตใจกว้างยอมรับฟังเหตุผลความคิดเห็นของ
ผู้อื่นด้วย

4. เวลาร้องเพลง

ครูระดับอนุบาลและประถมศึกษา มีประเพณีการจัดร้องเพลงตอนเช้า
ก่อนเรียน หรือก่อนโรงเรียนเลิก เพลงที่นำมาร้องจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับค่านิยม จริย
ธรรม เช่น ครอบครัว ความรัก การดูแลเอาใจใส่ มิตรภาพ การทำงานร่วมกัน

สมัยโบราณ ครูจะนำบทออกสร้อยมาให้นักเรียนท่องพร้อมกันทั้งห้อง
หรือจัดประชุมเด็กไหว้พระสวดมนต์ แล้วร้องเพลงพร้อมกันทั้งโรงเรียน เพลงที่ร้อง
เช่น เพลงรักชาติไทย เพลงกราวกีฬา เพลงสยามมานูสติ เป็นต้น จบด้วยเพลง
สรรเสริญพระบารมีดังกึกก้องไปในหมู่บ้านทุกวันศุกร์

5. การปรบมือ (Applause)

ครูนิยมบอกนักเรียนให้ทำเป็นประเพณีว่า เมื่อเพื่อนในชั้นเรียนออกมา
รายงาน ทำกิจกรรม หรือช่วยงานอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งยากให้สำเร็จ หรืองานที่ค่อนข้าง

ข้างเสียง นักเรียนในห้องเรียนจะปรบมือให้เกียรติ ผู้ที่ได้รับการแสดงความยินดีเช่นนี้ จะมีแรงเสริมในการทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อไป

ยังมีวิธีการอื่น ๆ ที่ครูอาจใช้ให้เหมาะสมกับเป้าหมายของตนเอง สภาพห้องเรียน และเวลาได้ ดังเช่น

1. พิธีมอบรางวัล	2. งานวันเกิด
3. งานวันครู	4. งานวันแม่ งานวันพ่อ
5. งานปีศาจเรียน	6. งานต้อนรับน้องใหม่

ฯลฯ

13. ใช้วิธีปลูกฝัง จริยธรรม เดือนละเรื่อง

มีโรงเรียนที่จัดให้มีการปลูกฝังจริยธรรมเดือนละหนึ่งเรื่อง สลับหมุนเวียนกันไปแต่ละเดือน ครูทุกคนทุกวิชาจะต้องร่วมมือกันในการปลูกฝังจริยธรรมอย่างเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น ทำตารางการปลูกฝังจริยธรรม ดังนี้

ตัวอย่างตารางการปลูกฝังจริยธรรม ปี 2540 ของโรงเรียนวัดจันทร์

เดือน	หัวข้อคำนิยม	กิจกรรม	ครูทุกหมวดวิชา
พฤษภาคม	ความเมตตากรุณา	ประกวดคนรักสัตว์ ในชั่วโมงกิจกรรม	ครูทุกหมวดวิชาพบปะหารือแบ่งหน้าที่
มิถุนายน	มิตรภาพ	เขียนเรียงความ	แต่ละหัวข้อเพื่อให้
กรกฎาคม	ความซื่อสัตย์	ประกาศหน้าแถว	สัมพันธ์กับวิชาที่
สิงหาคม	ความกตัญญูกตเวที	คนสอน เพื่อ
กันยายน	การดูแลเอาใจใส่	สนับสนุนหัวข้อคำ
ตุลาคม	ปีศุภมาส	นิยมและจริยธรรม
พฤศจิกายน	ความรับผิดชอบ	
ธันวาคม	ความรักชาติ	

14. ห้องสมุดช่วยพัฒนาจริยธรรม

ห้องสมุดมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนา ค่านิยม และจริยธรรม ได้อย่างคึกคัก โดยจัดหาหนังสือเอกสารและข้อมูลของแต่ละหัวข้อ จริยธรรมที่ครูให้นักเรียนค้นคว้า หรือที่ครูต้องการใช้ให้พร้อม และสอดคล้องตาม หลักสูตร นอกจากนี้ห้องสมุดยังเป็นสถานที่จัดนิทรรศการหรือจัดแผ่นป้ายเผยแพร่ค่านิยมและจริยธรรม ได้อย่างคึกคักแห่งหนึ่ง

15. โครงการพัฒนาจริยธรรมโดยให้นักเรียนทำโครงการ

เรื่องทำให้โรงเรียนน่าอยู่ขึ้น

- ช่วยเหลือเพื่อน
- อนุรักษ์สิ่งของแก่มูลนิธิ
- ทำให้โรงเรียนน่าอยู่
- ช่วยงานบิดามารดา กระทำดีต่อท่าน

ฯลฯ

จากการบ้านที่ครูมอบให้ เมื่อนักเรียนเริ่มปฏิบัติโครงการ พวกเขาจะเกิดความรู้และเริ่มปลูกฝังจริยธรรม ค่านิยม ขณะที่เขาทำตามโครงการทำให้โลกน่าอยู่ขึ้น

16. สอนประวัติศาสตร์ของชาติไทย

วิธีการสำคัญวิธีหนึ่งที่จะปลูกฝังค่านิยม จริยธรรม ให้แก่เยาวชนไทย คือ ความสามารถในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยนั่นเอง

ความเป็นมาของชาติไทย มาจากความกล้าหาญ ความสามารถ ความอดทน ความเสียสละ และความรักศักดิ์ศรี ในแผ่นดินของบรรพบุรุษไทยทุกคนทั้งหญิงและชาย

ดังนั้น จากประเด็นสำคัญของการศึกษาจริยธรรม จึงต้องเน้นลักษณะประวัติศาสตร์ของชาติไทย ดังนี้

1. เข้าใจหน้าที่พลเมือง และความรับผิดชอบต่อแผ่นดินไทยในฐานะผู้รับมรดกจากบรรพบุรุษ
 2. สร้างทัศนคติ และทักษะ เพื่อความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ
 3. ปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม ความกล้าหาญ ความอดทน ความเสียสละ ความสามัคคี ความโอบอ้อมผ่อนปรน
- เรื่องที่สอนในประวัติศาสตร์ จึงควรให้สอดคล้องกับการปลูกฝังค่านิยม

และจริยธรรม ตัวอย่างเช่น

1. การเสียดวงศรียุทธศาสตร์ที่ 1, 2 (การแตกความสามัคคี, ความอ่อนแอ)
2. การก่อกำเนิดของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ความสามัคคี, ความกล้าหาญ, ความอดทน)
3. การก่อกำเนิดของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (ความกล้าหาญ, ความเพียร)
4. การเสด็จออกผนวชของสมเด็จพระนันทบุรีเจ้าอยู่หัว (ความมัธยัสถ์, ขยัน)
5. ประวัติศาสตร์สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระปิยมหาราช (การรับเทคโนโลยีตะวันตกมาใช้ในประเทศ การรู้จักผ่อนปรน)
6. ประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบัน

ฯลฯ

การสอนประวัติศาสตร์ ตลอดจนถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย ก็เพื่อปลูกฝังค่านิยม จริยธรรม คุณธรรม และศีลธรรม แก่เยาวชนของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามัคคี ความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นแกนสำคัญ

17. การใช้สัญลักษณ์ (Symbols)

สมาคม สโมสร โรงเรียน มหาวิทยาลัย สถาบันต่าง ๆ จะมีรูป

สัญลักษณ์แสดงถึงกลุ่มคนของตน จึงน่าสนใจที่จะนำเรื่องนี้มาพิจารณาว่า สัญลักษณ์เหล่านั้นแสดงถึงอะไร มีหลายสถาบันที่ใช้สัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมา ชื่อ ความเชื่อ ความฉลาด เป็นต้น ดังตัวอย่าง

ประเทศไทย ธงชาติไทยมีสีน้ำเงิน ขาว และแดง เป็นสัญลักษณ์ของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีรูปนกอินทรี ซึ่งหมายถึง วิทยาลัย อนุ หมายถึงถึงความเข้มแข็ง และกิ่งมะกอก หมายถึง ความสงบ

ประเทศแคนาดา มีรูปใบไม้ ซึ่งหมายถึงความเป็นเอกภาพ และความภาคภูมิใจที่เป็นดินแดนร่ำรวยทรัพยากรธรรมชาติ

ประเทศญี่ปุ่น มีรูปดวงอาทิตย์ แสดงความเป็นผู้นำ

ฯลฯ

จากสัญลักษณ์ที่แสดงถึงองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถทำให้คนเกิดความรู้สึกได้ เช่น หากใครนำธงชาติไทยไปเผา หรือทำลาย คนที่ได้พบเห็นจะรู้สึกว่าถูกดูหมิ่นดูแคลน ซึ่งยอมรับไม่ได้ สัญลักษณ์จึงเป็นค่านิยมซึ่งคนทั้งหลายยอมรับและศรัทธา

ในการพัฒนาค่านิยมและจริยธรรม ครูจึงนำเรื่องสัญลักษณ์มาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนได้ เช่น

- ให้แต่ละคนคิดสัญลักษณ์ของตนเอง
- ช่วยกันหาสัญลักษณ์สำหรับห้องเรียน
- จัดประกวดตราสัญลักษณ์ของโรงเรียน สมาคม เขต เป็นต้น

18. ป้ายประกาศ (Poster)

ป้ายประกาศเป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์การปลูกฝังค่านิยม และจริยธรรม อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจัดทำได้ง่าย ไม่น่าแปลกใจที่การโฆษณาขายสินค้า และการหาเสียง

ของนักการเมืองจึงนิยมใช้วิธีคิดป้ายประกาศเพื่อชักจูง โน้มน้าวจิตใจ สาธารณชนต่อแนวคิดและพฤติกรรมของตน

ป้ายประกาศสามารถทำให้เกิดเหตุ นำชม เพื่อส่งเสริมค่านิยมและจริยธรรม ที่ต้องปลูกฝังได้ ครูอาจทำเป็นอุปกรณ์ สื่อการสอน ชุดการเรียนรู้ได้ เมื่อปี พ.ศ. 2538 ที่กรุงเทพมหานคร มีป้ายโฆษณาปักอยู่ตามถนนทั่วไป จุดประสงค์ของผู้จัดทำคือ ชักชวนให้ผู้ใช้รถใช้ถนนในกรุงเทพมหานคร ปฏิบัติตามกฎหมายจราจรอย่างเคร่งครัด เพื่อลดสภาพรถติด ป้ายเหล่านั้นมีข้อความเชิงโฆษณา เช่น

พี่ชายอย่าทับหนุ มีรูปม้าลาย หมายความว่า รถไม่ควรจอดทับทางม้าลาย
เสียบคราวนี้พี่ไม่ว่า เสียบคราวหน้าพี่จับแน่ หมายความว่า ไม่ควรแซง
ลูกใครหว่า มีรูปเด็กกำลังปั่นร้วกันถนน หมายความว่า ห้ามถนนบนทาง
ข้าม หรือสะพานลอย

จากแนวคิดนี้ครูจึงอาจนำไปใช้ให้เหมาะกับค่านิยมและจริยธรรม ที่ต้องการจะปลูกฝัง ซึ่งอาจใช้ได้ตั้งแต่ระดับโรงเรียนจนถึงระดับชาติ

19. คำขวัญ คำคม คำพังเพย สุภาษิต

หาประโยคหรือวลีสั้น ๆ มีความหมายง่าย ไม่ค่อยลึ้ม ติดไว้ตามสถานที่ ๆ นักเรียนผ่าน และอ่านได้ เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง เขียนป้ายคำขวัญไว้ที่ประตูทางเข้า-ออก และที่อนุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงว่า

“ตั้งใจศึกษา บูชาพ่อขุน สนองคุณชาติ”

“เปลวเทียนให้แสง รามคำแหงให้ทาง”

โรงเรียนสาริตมมหาวิทยาลัยรามคำแหง เขียนไว้บนอาคารเรียนว่า “ความรู้ คู่คุณธรรม”

โรงเรียนพระมารดาอิมมานูเอลราหะห์ พิมพ์ไว้ที่ปกสมุดนักเรียนว่า “ศึกษาดี มีวินัย ใจเมตตา ใฝ่หาคุณธรรม เลิศล้ำการงาน”

นอกจากนั้น วัด สถานศึกษา สำนักงาน ต่างก็เขียนคำคม คำขวัญ คำ
พังเพย และสุภาษิต ไว้

ที่วัดธารน้ำใส หรือสวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ท่านพระพุทธทาส ได้สร้างโรงมหรสพทางวิญญาณขึ้น ในคตินี้ประกอบไปด้วย รูป
ภาพ และคำสอนที่คัดเลือกมาจากลัทธิศาสนาต่าง ๆ ตัดไว้ให้คนเข้าไปอ่าน เพื่อศึกษา
หาความรู้

วัดที่ปฏิบัติธรรมหลายแห่งนำพุทธภาษิตพร้อมคำแปลเขียนไว้เพื่อคัดเตือน
คนที่เข้าวัด

คำเหล่านั้นแสดงถึง ความรู้สึก ความเชื่อ ค่านิยม จริยธรรม คุณธรรม
และศีลธรรม แอบแฝงอยู่ในทุก ๆ คำ ครูอาจนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อค้นหาความ
เชื่อของนักเรียนได้โดยให้นักเรียนทำกิจกรรมกลุ่ม หรือรายบุคคลดังต่อไปนี้

1. ให้นักเรียนคิด เขียน คำขวัญ สำหรับห้องเรียน โรงเรียน เขต จังหวัด
ไปจนถึงประเทศ
2. สมมติว่าเราจะเตรียมคำขวัญไว้เขียนให้หุ่ลมฟ้าอากาศตัวเอง จะเขียนว่า
อย่างไร
3. ประกาศคำขวัญ คำพังเพย คำคม ฯลฯ เป็นครั้งคราวตามโอกาส

ฯลฯ

20. อบรมหน้าแถว

หน้าแถวเป็นศูนย์รวมที่นักเรียนและครูทุกคนพบกันตอนเช้า ก่อนที่จะแยก
ย้ายกันไปตามห้องต่าง ๆ หน้าแถวจึงเป็นที่ที่ควรจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังค่านิยมและ
จริยธรรมมากที่สุด แต่ผู้จัดต้องมีการวางแผนและคัดเลือกค่านิยม และจริยธรรมที่
เหมาะสม ไม่ซ้ำซากและใช้เวลามากจนเกินไป เพราะอากาศร้อน นักเรียนอาจเบื่อ
หน่ายและจะทำให้ให้นักเรียนไม่อยากเข้าแถวหน้าเสาธงได้ กิจกรรมสั้น ๆ อย่างใดอย่าง
หนึ่ง

- ประกาศรายชื่อผู้กระทำความดี ใดๆ ใดอย่างหนึ่ง เพื่อเป็นตัวอย่าง เช่น แสดงความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความรับผิดชอบ เป็นต้น
- ขอบคุณที่ม้นักกีฬา ห้องเรียน ผู้แทนนักเรียน ฯลฯ ที่นำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน
- จัดหมายชมเชยจากชุมชนที่มีต่อคนในโรงเรียนที่ให้ความร่วมมือด้านต่าง ๆ
- แสดงความเสียใจต่อการสูญเสียเพราะไม่ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ เช่น ถูกทำร้ายเพราะหนีผู้ปกครองเที่ยวกลางคืน
- ผ่าคดีพจน์ประจำวัน หรือแนวคิดให้นักเรียน โดยการอ่านคำพูด คำคม คำขวัญ พุทธภาษิต ฯลฯ
- ถ้าใกล้กับวันสำคัญที่โรงเรียนต้องหยุดราชการ ก็สรุปเรื่องราวสั้น ๆ ให้นักเรียนรำลึกถึงวันนั้น ๆ หน้าแถวด้วย เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ซึ่งถือเป็น “วันพ่อ” และ “วันแม่” วันสำคัญของพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันรัฐธรรมนูญ ฯลฯ

21. ให้อธิบายคำถามทางจริยธรรม

คำถามทางจริยธรรมใช้เพื่อกระตุ้นนักเรียนให้คิดถึงผู้อื่น นอกเหนือไปจากความสนใจของตัวเอง รู้จักวิเคราะห์ความคิด การกระทำของคนอื่น เพื่อเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ

ตัวอย่างคำถาม

1. การกระทำของเธอช่วยให้มีผลกระทบต่อผู้อื่น หรือมีผลต่อผู้อื่นด้วยหรือไม่
2. ถ้าผู้อื่นทำคามตัวอย่างของคุณควรมีสัมพันธภาพอย่างไร

3. จะทำให้โรงเรียนน่าอยู่ขึ้นไหม ถ้าทุกคนเห็นด้วยกับคุณและปฏิบัติ ตามอย่างคุณ
4. อะไรถูกควรปฏิบัติ
5. มันยุติธรรมแล้วหรือ
6. หากคุณไม่มีส่วนได้เสียกับกิจกรรมนั้น คุณรู้สึกอย่างไร
7. หากคุณไม่รู้จักและเกี่ยวข้องกันเป็นส่วนตัว คุณจะมีความรู้สึกแตกต่าง ไปกว่านี้ไหม
8. คุณจะรู้สึกเช่นไร ถ้าคุณเป็นฝ่ายตรงกันข้าม
9. คุณจะชอบไหม ถ้าจะมีใครปฏิบัติต่อคุณอย่างนั้น
10. ผู้ปกครอง บิดามารดา กฎหมาย หรือศาสนาของคุณบอกว่าทำอย่างนี้ ถูกต้องละหรือ
11. จิตใต้สำนึกเตือนคุณว่าอย่างไรบ้าง
12. ถ้าคุณตกอยู่ในสถานการณ์อย่างนั้น ต้องการให้เรื่องจบลงด้วยความ บริสุทธิ์ ยุติธรรม คุณจะตัดสินใจอย่างไร

ฯลฯ

ถ้าครูคอยถามนักเรียนอยู่ตลอดเวลา ว่า

เธอคิดอย่างไรสำหรับเรื่องนี้.....

มีอะไรในใจหรือ.....

เธอจะหาทางออกอย่างไรดี.....

นักเรียนก็จะเริ่มมองคนอื่นนอกจากตัวเอง ในทำนองเดียวกัน หากครูตั้ง คำถามเพื่ออธิบายค่านิยม จริยธรรม บ่อย ๆ นักเรียนก็จะเกิดความคิดทบทวนว่า การ ปฏิบัติของเขามีผลกระทบต่อคนอื่นหรือไม่ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่สุดที่คนเราจะต้องมอง รอบ ๆ ตัวก่อน การตัดสินใจว่า ถูก - ผิด ยุติธรรม - ไม่ยุติธรรม นอกจากนี้ยังช่วย เขาวงกตให้พัฒนาอุปนิสัยการใคร่ครวญ ตามตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดความมี

สติ – สัมปชัญญะด้านค่านิยม และจริยธรรม เมื่อมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น เขาจะคิดถึงสิ่งที่เขาปฏิบัติจนเคยชินนั้นมาใช้ได้

การใช้คำถามหาค่านิยมและจริยธรรม อาจใช้ได้เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มหรือสมมติสถานการณ์ขึ้นมา แล้วตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ เช่น

โรจน์ เป็นเจ้าของศูนย์การค้า ทักซิณ เพลาร้านตนเองเพื่อต้องการเงินประกัน ครูตั้งคำถามว่า โรจน์ทำผิดหรือถูก ถ้าเจ้าของร้านทุกคนทำอย่างนี้ อะไรจะเกิดขึ้น สมมติว่าเธอเป็นเจ้าของบริษัทประกันภัยเธอทำอย่างไร ครูอาจใช้คำถามนำเพื่อให้นักเรียนเกิดความคิดด้านศีลมีคุณธรรมว่า อะไรผิด อะไรถูก ด้วยตัวเขาเอง

22. สมมติโอกาสทางจริยธรรมแล้วดูว่านักเรียนจะอย่างไร

ชีวิตคนอาจต้องพบกับเหตุการณ์ที่ต้องตัดสินใจ บางครั้งสถานการณ์บังคับหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างดีกับเลว ถูกกับผิด โดยเฉพาะในเวลาที่ถูกเพื่อนฝูงกดดันมาก ๆ อาจทำให้เขวชนลืมใช้ค่านิยมและจริยธรรมที่ตนเองยึดถือไปเสียก็มี ดังนั้นครูจึงควรสมมติสถานการณ์ ให้นักเรียนฝึกการตัดสินใจเพื่อเป็นการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมทางอ้อม ครูและนักเรียนในห้องจะช่วยกันป้อนความคิด เพื่อหาข้อสรุป หลักเกณฑ์ทางค่านิยมและจริยธรรม แล้วจะได้ติดเป็นนิสัยในการประพฤติต่อไป

การจะสมมติสถานการณ์ให้นักเรียนเป็นเรื่องสำคัญที่ครูต้องคิดเลือกว่าควรจะใช้สถานการณ์ใด เพื่อต้องการปลูกฝังค่านิยมอะไร และสิ่งที่ครูไม่ควรลืม คือคำถามว่านักเรียนจะอย่างไร ครูควรให้โอกาสนักเรียนได้คิดสมมติตนเองเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ เพื่อพบปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และหาทางแก้ปัญหานั้น ๆ

ตัวอย่างเช่น

- มีหนุ่มหน้าตาดีคนหนึ่งที่ยังไม่เคยพบมาก่อน ขวนให้เธอขึ้นรถแล้วจะไปส่งบ้าน เธอจะอย่างไร

- พบกระเป๋าสตางค์ หรือเงิน บัตรประชาชน และบัตรธนาคารบนถนน เธอจะอย่างไร
- ในห้องเรียน เพื่อนขอลอกรถบ้าน เธอจะอย่างไร
- เธอจะอย่างไร ถ้าเห็นเพื่อนทุจริตการสอบ
- ถ้าเธอไปที่แถวที่ R.C.A. (Royal City Avenue) บนถนนพระรามเก้า ได้พบกับเพื่อนชายที่เธอแอบสนใจเขามานานแล้ว ได้คุยกันดูใจ เขาขอเธอให้ออกไปเดินร่ำ หลังจากนั้นเขาดึงหูรีดใส่ก็ฉุนเฉียวมาให้เธอลองสูบบุหรี่ เธอบอกไปว่า “ไม่ละคะ ขอขอบคุณ” เขาเลยบอกเธอว่า เขามีผู้หญิงอื่นที่สนใจเขามาก ถ้าเธอไม่ยอมรับร่วมสนุกกับเขา เขาก็จะไปหาผู้หญิงคนใหม่ เธอจะอย่างไร
- พี่ชายของเธอทะเลาะวิวาทกับนักเรียนช่างกล วันหนึ่งพี่ชายขโมยปืนจากพ่อคมาฝากไว้ที่ห้องนอนเขาเอง หลังจากนั้น 2 – 3 วัน เขามาเจอปืนเพื่อจะออกไปพบกับคู่วิวาท เธอจะอย่างไร

๑๓๑

จากเหตุการณ์สมมติและจากคำถาม “เธอจะอย่างไร” ครูควรถาม

1. นักเรียนรายบุคคล
2. แล้วแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5-6 คน
3. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มหาข้อตกลงกันว่าจะอย่างไร
4. อภิปรายทั้งห้องว่าส่วนมากเห็นว่าควรทำอย่างไร

อาจเป็นไปได้ที่ว่่านักเรียนอาจหาข้อสรุปโดยใช้ คุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม กฎหมาย ความปลอดภัย หรือเหตุผลอื่น มาช่วยในการคิด พิจารณา ครูควรคำนึงว่าคำตอบอาจมีหลายคำตอบ โดยสรุปนักเรียนควรได้เรียนรู้ และใช้กฎเกณฑ์ทางคุณธรรมและจริยธรรม

ครูควรช่วยสนับสนุนความเข้าใจจริยธรรมซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติ และจะเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติต่อไป

23. สอนจริยศาสตร์ (Teach Ethics)

ถ้าจริยธรรมเป็นวิชาย่อยของค่านิยม และบอกความถูก ความผิด ความควร และไม่ควร ดังนั้นจริยศาสตร์ ก็เป็นสาขาย่อยของจริยธรรมอีกชั้นหนึ่ง (Kirrschenbaum 1995, 120) การสอนจริยศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. แนวคิดทางจริยธรรม
2. ความเป็นมาของจริยธรรม
3. ปัญหาทางจริยธรรม
4. กิจกรรมและแบบฝึกหัด

จุดหมายของการสอนจริยศาสตร์ เพื่อให้นักเรียนเข้าถึงจริยธรรม หรือหลักในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม

24. สอนให้นักเรียนมีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

การเห็นอกเห็นใจเป็นความรู้สึกสำคัญต่อเยาวชนและคนทั่วไป ครูควรส่งเสริมให้เกิดลักษณะนิสัยเช่นนี้แก่นักเรียน หรือในโรงเรียน นักจิตวิทยา Carl Rogers ได้อธิบายความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นว่า “Sensitive Understanding of another persons internal frame of reference” หมายถึงการรับทราบกระบวนการทางการศึกษา และการเรียนรู้ของนักเรียน (Awareness of the way the process of education and learning seems to the student)

คนบางคนฝึกหัดไม่ยากที่จะให้เห็นอกเห็นใจผู้อื่น แต่ทุกคนควรเรียนรู้ให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น วิธีการต่อไปนี้ครูอาจนำมาใช้ได้เพื่อฝึกให้เด็กมีความเมตตา กรุณาและความเป็นมนุษย์เพิ่มมากขึ้น คือ

1. ทักษะการฟัง (Listening)

การฟังเพื่อความเข้าใจความรู้สึก ความคิด และประสบการณ์ของบุคคลอื่น เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง คนจะเห็นใจคนอื่นได้ก็ต่อเมื่อเขาได้รับฟังความคิดเห็นและมีความรู้เกี่ยวกับคน ๆ นั้นชัดเจน

2. ความรู้สึก (Sensitivity Modules)

เป็นการมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยประสบการณ์ตรง เช่น ช่วยดูแลเด็กปัญญาอ่อนในสถานสงเคราะห์ ช่วยเหลือคนชราตลอดวันในสถานสงเคราะห์คนชรา หรือลงมือทำอย่างอื่นจริง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจความรู้สึกบุคคลที่เราได้สัมผัสโดยตรง

3. การแสดง (Role Playing)

ครูให้นักเรียนแสดงละครตามบทที่ครูกำหนด เช่น บทบาทของผู้ร้าย หัวขโมย เจ้าทุกข์ ครอบครัวเจ้าทุกข์ ตำรวจ ผู้พิพากษา อัยการ โดยนำเรื่องมาจากหนังสือพิมพ์ หรือจากประวัติศาสตร์ วรรณคดี นวนิยาย ฯลฯ ก็ได้

แต่ละบทจะมีลักษณะนิสัยที่แตกต่างกัน นักเรียนแต่ละคนเมื่อสวมบทบาทใดก็ต้องมีความรู้สึกเช่นบทนั้น เมื่อแสดงจบบทบาทครูต้องนำบทบาทเหล่านั้นมาอภิปรายเพื่อค้นหาว่า บทบาทของแต่ละคนให้ผลกระทบต่อสังคมอย่างไรบ้าง การวิเคราะห์ความประพฤติปฏิบัติของตัวละครจะนำไปสู่บทสรุปทางค่านิยมและจริยธรรมได้ในที่สุด

4. การฝึกแสดงบทบาทสมมติ

บทบาทสมมติให้สีสันมากกว่าบทละคร นักเรียนต้องใช้เวลาในการค้นคว้าแต่ละบทนานกว่า และสามารถให้เกี่ยวข้องกับนักเรียนในห้องมากกว่าการแสดงละคร ครูอาจกำหนดให้นักเรียนแสดงบทบาทของคนอื่นที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในสังคม เช่น ครู พ่อค้า แม่ค้า กรรมกร ผู้แทนราษฎร นักธุรกิจ นักการธนาคาร ฯลฯ แล้วให้เวลานักเรียนเหล่านั้นไปศึกษาหาความรู้แต่ละอาชีพที่ตนได้รับมอบหมายให้เข้าใจ บางคนอาจต้องไปสัมภาษณ์กับบุคคลในแต่ละสาขาอาชีพ เพื่อความเข้าใจถึงความรู้สึกอันแท้จริงและชัดเจน ในระหว่างการศึกษาค้นคว้าหาความรู้บทของแต่ละคนนั้น ครูอาจเรียกนักเรียนมาประชุมเพื่ออภิปราย ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่านักเรียนเข้าใจบทของตัวเองถูกต้องตามความจริง จากการแสดงบทบาทสมมตินี้นักเรียนจะเริ่มเข้าใจคนแต่ละอาชีพดีขึ้น นอกจากนั้นยังเรียนรู้กฎหมายการปกครองเพิ่มมากขึ้น

5. อ่านจากหนังสือ

วิธีที่ดีและประหยัดเวลาอีกวิธีหนึ่งคือ ครูให้นักเรียนอ่านเรื่องที่ครูเลือกสรรแล้วว่าเกี่ยวข้องกับกรเห็นใจคนอื่น เช่น เรื่องขุนช้างขุนแผน เพื่อเข้าใจบทบาทของนางวันทอง อ่านสามก๊กตอนโจโฉแตกทัพเรือ เพื่อเห็นใจกวนอูผู้ซื่อสัตย์

25. หาวิธีให้นักเรียนรู้คุณค่าของตนเอง (Self – Esteem)

ครูควรหาวิธีชักจูง ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดและรู้สึก รู้คุณค่าของตัวเอง และรักษาความรู้สึกนั้นเอาไว้ วิธีที่จะรักษาอารมณ์อย่างนั้นได้ก็คือการไม่ยอมรับคำพูด และกิริยาอาการที่สื่อแสดงว่าเป็นการดูถูกตนเอง และต้องพยายามเร่งความคิดด้วยการรับเอาคำพูดและพฤติกรรมที่จะสร้างความรู้ค่าของตนให้เกิดขึ้น

ข้อแนะนำมีดังนี้

1. ตั้งความหวังในตัวนักเรียนให้สูง ช่วยเขาให้เขาเชื่อถือตัวเองให้ได้
2. สนับสนุนนักเรียนด้วยการมอบหมายงานที่ท้าทายความสามารถแก่พวกเขา เพื่อให้ทำได้สำเร็จ และก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จนั้น
3. หาข้อดีของนักเรียนให้พบ ให้กำลังใจด้วยคำชมสิ่งที่เขากระทำได้ดีจริง ๆ นั้น
4. หลีกเลี่ยงการทำให้นักเรียนเสียใจ โดยการตำหนิว่ากล่าวด้วยคำพูดหรือท่าทาง เช่น “น้ำหน้าอย่างเธอไม่มีวันจะทำได้สำเร็จ ครูไม่เชื่อถือเธอ...” ฯลฯ เหล่านี้สร้างความคับแค้นใจแก่นักเรียนมากกว่าการส่งเสริม
5. หากิจกรรมที่สร้างการรู้คุณค่าของตนเองและความเป็นตัวของตัวเองให้นักเรียน กิจกรรมมี 2 ประเภท คือ
 - 1) วิธีสร้างกำลังใจ ด้วยการเสริมแรงด้านบวก มีวิธีการดังนี้
 - ก. ด้วยการพูด

- ครูประทับใจการกระทำ หรือ.....ของนักเรียน
- ครูดีใจจริง ๆ ที่เธอทำงานเรียบร้อยดีมาก
- ครูคิดไม่ถึงว่านักเรียนของครูจะเก่งขนาดนี้

ฯลฯ

ข. ด้วยกิจกรรม

- จัดที่ให้นักเรียนเขียนระบายความรู้สึกตนเองในกระดานที่เตรียมไว้
- ส่งคำชมเชย หรือข้อความ ข่าวดารา จากครูแก่นักเรียน หรือจากเพื่อนถึงเพื่อนเป็นการส่วนตัว เช่น เขียนโน้ต เขียนโทรเลข จดหมาย ผูกซองส่ง
- ให้นักเรียนวาดภาพ หรือเขียนชื่อนักเรียนผู้ที่มีน้ำใจ ผู้ที่เอาใจใส่ดูแลห้องเรียน ผู้ที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น ลงในสมุดลับของแต่ละคน แล้วส่งครู

2. จัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักจัดการเรื่องของตัวเอง ด้วยความรู้คุณค่าของตนเอง ดังนี้

- เข้าใจถึงจุดเด่นและคุณภาพของตนเอง
- ยอมรับจุดเด่นและจุดด้อยที่มีในตนเอง
- มีจุดหมายที่ดีในชีวิต

ฯลฯ

26. สมมติปัญหาแล้วให้นักเรียนหาทางเลือกว่าตนควรจะทำอย่างไร

ปัญหา

เพื่อนบ้านข้างให้นักเรียนซึ่งบ้านอยู่ใกล้กัน 2 คน ตัดหญ้าในสนาม นักเรียนทั้งสองช่วยกันทำงานอย่างดีและเสร็จภายใน 1 ชั่วโมง เจ้าของบ้านให้รางวัลคนละ 100 บาท อีกสามวันต่อมาเจ้าของบ้านหลังนั้นให้รางวัลเพิ่มอีก 60 บาท เพราะเขาชอบใจการทำงานที่เรียบร้อยของเด็กทั้งสอง ถ้าเธอเป็นคนรับเงินมา เธอจะทำอย่างไร

1. ก. แบ่งเงินกับเพื่อนที่ทำงานด้วยกัน
 - ข. เก็บไว้คนเดียว
 - ค. บอกเพื่อนว่าได้เงินเพิ่ม แต่ขอเก็บไว้คนเดียว เพราะเหตุผล.....
 - ง. แบ่งให้เพื่อนอีก 10 บาท อีก 50 บาท เก็บไว้คนเดียว
2. หากเจ้าของบ้านบอกว่าขอมอบเงินพิเศษนี้แก่เธอคนเดียว
 - ก. เธอจะบอกเพื่อนอีกคนว่าขอมอบเงินพิเศษนี้แก่เธอคนเดียว
 - ข. เธอจะอธิบายให้เพื่อนฟังหรือไม่ว่าเธอเก็บเงินไว้คนเดียว เพราะเหตุใด
 - ค. เธอยังคงแบ่งเงินครึ่งหนึ่งให้เพื่อนอยู่ดี
 - ง. หรือเธอจะทำอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องนี้
3. หากเธอรู้สึกว่าการทำงานหนักกว่าเพื่ออีกคน การเก็บเงินไว้คนเดียวจะมีผลอย่างไรหรือไม่
4. หากเพื่อนอีกคนได้รับเงินเดือนจากคุณพ่อ – คุณแม่ของเขา ขณะที่เธอไม่ได้รับสิ่งนี้สำคัญหรือไม่กับการตัดสินใจที่จะเก็บเงินแต่เพียงผู้เดียว

27. การเล่นเกม

การเล่นเกมเป็นเครื่องมือสำคัญอีกวิธีหนึ่งที่จะปลูกฝังจริยธรรมแก่บุคคล
ทุกวัย ดังเนื้อเพลง

(สร้อย)

ฮิมฮิมฮิมฮิม

กีฬากีฬาเป็นยาวิเศษ

ฮ่าฮ่าฮ่าฮ่า

กีฬากีฬาเป็นยาวิเศษ

แก๊งกอล์ฟ

ทำคนให้เป็นคน

ผลของการฝึกตน

เล่นกีฬาสากลตะลึง

พวกเรานักกีฬาใจกล้าหาญ

เชี่ยวชาญชิงชัย ไม่ย่อ

คราวชนะรุกใหญ่ไม่รีรอ

คราวแพ้ก็ไม่ท้อกันพินทุ

(สร้อย)

ร่างกายกำขำล้าเลิศ	กล้ามเนื้อก่อเกิดทุกแห่งหน
แข็งแรงทรหดอดทน	ว่องไวไม่ย่อระย่อใคร
(สร้อย)	
ใจคอมันคงทรงศักดิ์	รู้จักทีหนิติได้
รู้แพ้รู้ชนะรู้ถ้อย	ไวใจกันทั่วทั้งรักชัง
(สร้อย)	
ไม่ชอบเอาเปรียบเฉียบแข่งขัน	สู้กันซึ่งหน้าอย่าลับหลัง
มัวส่วนตัวเบียดเนื้อกำลัง	เกลียดชังการเล่นเห็นแก่ตัว
(สร้อย)	
เล่นรวมกำลังกันทั้งขว	เอาชัยสะดวกมิใช่ชั่ว
ไม่ว่างานหรือเล่นเป็นไม่กลัว	ร่วมมือกันทั่วก็ไซโย

จากเพลงกราวกีฬาของพระยาธรรมศักดิ์มนตรี แสดงให้เห็นว่า กีฬาช่วย

ปลูกฝังคนให้มีน้ำใจอดทน ให้ความร่วมมือ ไม่เอาเปรียบกัน มีน้ำใจ เป็นคน
โรงเรียนจึงควรจัดกีฬาเพื่ออบรมบ่มนิสัยนักเรียนให้มีคุณสมบัติที่ต้องการ

สรุป

วิธีการปลูกฝังจริยธรรม เป็นการรวบรวมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังแก่เยาวชน
หรือนักเรียน ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศแคนาดา ได้เสนอแนะไว้ส่วน
หนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเป็นข้อสรุปร่างข้อตกลงที่ผู้นำด้านจริยธรรมจาก 29 ประเทศ
ได้ร่วมกันแสดงข้อคิดเห็นไว้ 8 ข้อด้วย ส่วนที่สำคัญคือ กิจกรรมและวิธีการปลูกฝัง
ค่านิยมและจริยธรรม 27 ข้อ นำเสนอเพื่อครูจะได้คัดเลือกนำไปใช้ส่งเสริมการปลูก
ฝังค่านิยมและจริยธรรมในโรงเรียน และในสังคมให้มีประสิทธิภาพและประสพผลดี
ด้วยความเชื่อของผู้เขียนที่ว่า นักพัฒนาค่านิยมและจริยธรรม จำต้องเป็นนักปลูกฝัง
ที่สามารถเป็นผู้นำทางการจัดวิธีการปลูกฝังและกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความรู้ความ
สามารถของนักเรียน และตัวครูเอง

การมีวินัยในตนเอง และการควบคุมตนเอง
เป็นกุญแจนำไปสู่ความสำเร็จ
*(KEYS TO MANAGING YOUR SELF ARE SELF - DISCIPLINE
AND SELF - CONTROL)*

CHARLS C. DRAWBAUGE

บทสรุป

ชาวอเมริกันมักตั้งคำถามถามตนเองว่า อะไรผิด อะไรถูก แล้วเริ่มหันกลับมาพิจารณาค่านิยมของพวกตน ความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าเรื่อง ฆาตกรรม ศาสนา ยาเสพติด การเมือง ฯลฯ ล้วนทำให้ประชาชนเริ่มเข้าใจชัดเจนขึ้นว่า หากโลกนี้ปราศจากคุณธรรม จริยธรรม เป็นพื้นฐานแล้ว คงไม่มีรัฐบาลใด เทคโนโลยีใด วัตถุสิ่งของใด และวิธีการใด ที่จะช่วยเยียวยารักษาความสงบสุขของพลโลกได้ ดังนั้นนักพัฒนาหลักสูตรจึงควรหันมาสนใจคุณธรรม จริยธรรมควบคู่กันไปอย่างใกล้ชิด Phenix (1996, 343 – 346) เสนอว่า พื้นฐานด้านจริยธรรมเกี่ยวกับค่านิยม เกณฑ์มาตรฐาน หรือปทัสถาน (norm) และแหล่งที่มาของการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องเหล่านั้นนั้น เขาเห็นว่ามีความแนวทางที่น่าจะนำมาใช้ 4 วิธี คือ

1. The nihilistic position คือความว่างที่ไม่มีมาตรฐานความถูกต้อง ความพยายามของมนุษยชาติ ปราศจากจุดหมายซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับความคิดเห็น (notion) ทางการศึกษา อันเต็มไปด้วยกิจกรรมที่ปรับปรุงอย่างมีเป้าหมาย

2. The Autonomic position คือทัศนคติที่มองเห็นว่า ปทัสถาน หรือค่านิยม นั้นเป็นเรื่องที่บุคคลแต่ละคนกำหนดขึ้นมาเพื่อตนเอง หรือแต่ละสังคมจะบัญญัติขึ้นเพื่อกลุ่ม เพื่อพวกของตน มาตรการเกณฑ์ด้านความประพฤติการปฏิบัติ จึงมักจะสัมพันธ์กันกับบุคคล และกลุ่มสังคมนั้น ๆ จากวิธีนี้ หลักสูตรจึงสามารถนำไปใช้ได้หลายรูปแบบด้วยกัน ดังได้กล่าวมาแล้วว่ามนุษย์เป็นผู้กำหนดค่านิยม/จริยธรรมสำหรับตนเองขึ้นมา โรงเรียนจึงไม่ควรสอนเด็กว่า “พวกเขาควรประพฤติอย่างไร แต่ควรสอนว่า บุคคลแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่ม จะพิจารณาตัดสินใจอย่างไรในการเลือกประพฤติปฏิบัติ (School should not teach people how they ought to behave. All one can teach is how a particular person or group has decide to behave)” นักศึกษาควรเข้ารับการศึกษา เพื่อจะปรับตัวให้เข้ากับค่านิยมที่ประสานครมกลืนกันได้ Phenix

กล่าวว่า “ไม่ควรตั้งคำถามเกี่ยวกับการเรียนว่า อะไรถูก อะไรผิด แต่ควรถามสังคมว่า ประพฤติปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเหมาะสม” ตามแนวของ Autonomic มักจะไม่พูดถึงจริยธรรมทางการเมือง ซึ่งจะไม่ถามว่าอะไรดีหรือถูกต้อง แต่มักจะถามว่าใครมีอำนาจ ซึ่งทำให้หลักสูตรถูกตัดสินในรูปของประสิทธิภาพของการสนับสนุน ส่งเสริม และการให้ความสนใจ

3. The Heteronomic Position คือพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้าอยู่เหนือสรรพสิ่ง เชื่อว่า หลักทางศาสนาน่าจะปกครองมนุษยชาติ ความเชื่อวิธีนี้เป็นที่ทราบกันดีว่าน่าจะนำกฎเกณฑ์มาตรฐานค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งกล่าวไว้ดีแล้วมาสั่งสอนได้ และควรเตรียมวิธีปฏิบัติที่แน่นอนให้กับมนุษย์ บุคคลไม่สมควรกำหนดค่านิยมขึ้นเอง เขาน่าจะค้นพบจากคำสอนของศาสนา ซึ่งแต่ละศาสนาได้บัญญัติไว้แล้ว คุณธรรม จริยธรรม ที่เป็นหลักธรรมคำสอน หรือในบางศาสนา เช่น ศาสนา

อิสลาม ถือว่าเป็นกฎหมาย ดังนั้นหลักธรรมเหล่านี้จึงเป็นที่มาหรือแหล่งกำเนิดคุณธรรม จริยธรรม ด้วยวิธีการนี้จึงมีทั้งส่วนที่เป็นเหตุเป็นผล และส่วนที่เป็นจิตสำนึกทางวิญญาณประสมประสานเข้าไปกับความสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม ผู้สร้าง

หลักสูตรที่มีความเชื่อวิธีที่ 3 นี้ มักสนับสนุนให้นำหลักทางศาสนามาใช้ปลูกฝัง

อบรมสั่งสอน ซ่อมเสริมด้านจริยธรรมที่ขาดหายไปให้กับเยาวชน กลุ่มพัฒนา

หลักสูตรที่มีความเชื่อเรื่องนี้ จึงพยายามที่จะให้วิชาครูได้มีส่วนในการสร้างมาตรฐานความเชื่อ คุณธรรม จริยธรรม และควบคุมพฤติกรรม

4. The Telenomic Position คุณธรรมจริยธรรมจะต้องคงอยู่ต่อไปคู่โลก วิธีการคิดนี้เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่า จริยธรรมเป็นพื้นฐานสำหรับกิจการทั้งมวล ซึ่งมีเป้าหมายแตกต่างกัน แต่กิจการจำเป็นต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่ว่าด้านใด สาขาใด เช่น เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การศึกษา สังคม ฯลฯ ต่างเมื่อต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน หากด้านใดเสียหายอาจส่งผลให้ด้านอื่นล้มเหลวตามไปด้วย บุคคลจึงควรตระหนักว่า เขาควรจะทำอะไร อย่างไร เพื่ออะไร นั่นหมายถึงว่าเขาต้องศึกษาค่านิยม จุดหมายต่าง ๆ ของค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมจึงจะรู้ดีชั่วถูกผิด หลักสูตรในแนวความเชื่อนี้ จึงถือว่าจริยธรรมคู่ได้จากความศรัทธา ความเชื่อในหลัก

ศาสนาอย่างสูง แต่ไม่ใช่การยึดติดอย่างปิดหูปิดตาต่อกฎเกณฑ์ หรือข้อห้ามบางอย่าง โดยปราศจากการพิจารณาอย่างมีเหตุผล

สถาบันต่าง ๆ ในสังคมมักไม่สมบูรณ์ในตัวของมันเอง จึงถูกยกมาวิพากษ์วิจารณ์ และอภิปรายกันไม่จบสิ้น หลักสูตรที่เห็นด้วยกับ Telenomic จะต้องรับเอาจริยธรรมไป กำหนดให้ประพฤติปฏิบัติและศึกษาเรียนรู้อย่างตลอดชีพ คนในแต่ละสถาบันเหล่านี้ จะประพฤติปฏิบัติชอบอย่างไร ไม่ใช่เกิดจากความพอใจของตนเองเท่านั้น แต่จะต้องขึ้นอยู่กับความเห็นดีเห็นชอบของบุคคลในสังคมช่วยแนะนำสั่งสอน ผู้เรียนจึงควรเข้าใจว่าการตัดสินใจ ตัดสินค่านิยม ด้วยจริยธรรมนั้น เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องพิจารณาซ้ำแล้วซ้ำอีก เพื่อทำความเข้าใจกับสิ่งใหม่ ๆ ที่ได้รับ

ในแวดวงของจริยธรรม โรงเรียนควรจะพัฒนาทักษะในด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้วยความตั้งใจ และควรตระหนักถึงปัญหาของคนและปัญหาสังคม ควรเสนอเรื่องราวอันควรรู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลาย ๆ ด้าน ตัวอย่างเช่น แพศศึกษาควรจะได้รับความรู้ด้านชีววิทยา สุขศึกษา (อายุรศาสตร์, การตั้งครรภ์, การทำแท้ง) จิตวิทยา (แรงจูงใจ, ความรัก) วิทยาศาสตร์-สังคม (ครอบครัว, รูปแบบพฤติกรรมของแต่ละวัฒนธรรม) มานุษยวิทยา (ประวัติศาสตร์ วรรณคดี) ปรัชญา และศาสนา มนุษยสัมพันธ์ ความสำคัญของความซื่อสัตย์ และในที่สุด บุคคลควรจะได้ตอบความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เรื่องที่ได้จากแนวคิดของนักการศึกษา คือ การตัดสินใจในเรื่องใด ๆ ควรเกิดจากจิตใจที่ได้รับการฝึก ได้รับความรู้ มาอย่างดีแล้วในเรื่องนั้น ๆ ไม่ใช่มาจากอารมณ์ หรือแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นปัจจุบันทันด่วน คิดไปโดยไม่มีจุดหมายปลายตามบุญตามกรรมหรือจากประวัติด่วนตัว เป็นต้น

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2523. คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
การศาสนา.

2533. คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย
พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ฉบับใช้ในโรงเรียนร่วม
พัฒนาการใช้หลักสูตร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

2533. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอน พุทธศักราช
2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

2534. คู่มือการจัดกิจกรรมตามระเบียบ
กระทรวงศึกษาธิการ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย (ฉบับ
ปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.

แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย : การ
ประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย 22 – 27 มกราคม 2523.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

“แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของเยาวชน
ด้านจริยธรรม.” วารสารการวิจัยทางการศึกษา, เล่มที่ 14 ฉบับที่ 4
(ตุลาคม - ธันวาคม 2527) : 42, 54, 64.

วารสารวิจัยทางการศึกษา. ปีที่ 14 ฉบับที่ 4
(ธันวาคม 2527), หน้า 43 – 79

กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ. 2536. รหัสและคำอธิบายรายวิชา หลักสูตร
วิทยาลัยครู ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2536. เอกสารอัดสำเนา.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. 2513. พระพุทธศาสนากับการศึกษาใน
ประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2522. โครงการส่งเสริมการจัดจรรยาศึกษา.
ประจวบคีรีขันธ์ : โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบปราณบุรี.

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2525. โครงการทดลอง
หารูปแบบที่มีประสิทธิภาพต่อการเรียนการสอนจริยธรรม. รายงานการวิจัย
ทางการศึกษา อันดับ 36/2525 หน้า 5-6.

คณะกรรมการโครงการศึกษา เรื่องสตรีไทย. 2520. คำนิยมของสตรีไทยที่มีผล
กระทบต่อการพัฒนาประเทศ. เอกสารอัดสำเนา.

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2536. ผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา อากงงานวิจัย
ของคณะครุศาสตร์. เผยแพร่ในงานมหกรรม ผลงานวิจัยเพื่อครูไทย
นิทรรศการ'EXPO' ผลิตภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ทางการศึกษาจากงานวิจัย
ระหว่างวันที่ 13-15 ตุลาคม พ.ศ. 2536. เอกสารอัดสำเนา.

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2534. สรุปผลการประชุมทางวิชาการ
เรื่อง การสอดแทรกจรรยาธรรมในการจัดการเรียนการสอน. เอกสารอัดสำเนา.

ศีกฤทธิ ปราโมช, ม.ร.ว. 2511. ชุมทางวิชาการ : สาระสำคัญและวิธีศึกษาหาความ
รู้วิชาการบางแขนง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

2512. "หลักจรรยาธรรมที่ควรคำนึงในการให้การศึกษา"
ชุมทางวิชาการ สาระสำคัญและวิธีศึกษาหาความรู้วิชาการบางแขนง.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

ชัยพร วิชชาวุธ. แนวทางการพัฒนาจรรยาธรรมตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม.
วารสารครุศาสตร์, 11 (เมษายน - มิถุนายน 2526) : 22-33.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ. 2519. จริยธรรมของเยาวชนไทย. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน, งามตา วนันทานนท์ และ อรพินท์ ชูชม. วารสารวิจัย
ทางการศึกษา, เล่มที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม 2529.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจจนึก. 2520. จริยธรรมของเยาวชน
ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

2520. รายงานการวิจัย เรื่อง
จริยธรรมของเยาวชนไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. ค่านิยมของสตรีไทยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ.
เอกสารอัคราณา, มปพ.

ประกาศรี สีหอำไพ. 2535. พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ค่านิยมของสตรีไทยในวรรณกรรม : จุลสารประกอบการสัมมนา
โครงการศึกษาสตรีไทย. เอกสารอัคราณา, มปพ.

ปรีชา เศรษฐีธร. 2523. ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
โอเดียนสโตร์.

พนัส หันนาคินทร์. 2520. การสอนค่านิยม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.

พิศาล แหม่มโสภะ. 2539. คู่มือการพัฒนาจริยศึกษา. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์
กรมการศาสนา.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2532. พระบรมราโชวาทที่ประชุมพุทธศาสนาทั่ว
ราชอาณาจักร. ครั้งที่ 36 ณ พุทธสถาน อ. เมือง จ. เชียงใหม่ (อัคราณา)
พฤศจิกายน.

พระธรรมปิฎก. 2538. ทอานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.
กรุงเทพมหานคร : มหัจจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระราชวรมนี. 2528. คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ โดย
พระราชวรมนี. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. 2521. การศึกษาคืออะไร. กรุงเทพฯ : ชรรรมบุชา

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. 2529. **จริยศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- ระวีวรรณ รุณชัย. 2527. “รูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรม”, **วิทยาจารย์**. ปีที่
82 ฉบับที่ 2, กุมภาพันธ์ 2527, หน้า 14 - 15
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2525. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- วิทย์ วิศทเวทย์. 2519. **จริยศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษร
เจริญทัศน์.
- _____ 2526. **จริยศาสตร์เบื้องต้นมนุษย์กับปัญหาจริยธรรม**. กรุงเทพฯ :
อักษรเจริญทัศน์.
- วิทย์ วิศทเวทย์, เสถียรพงษ์ วรรณปก. **จริยธรรมกับบุคคล**. กรุงเทพมหานคร :
อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด มปพ.
- สงขล ลักษณ์ะ. 2526. **การวัดผลและประเมินผลจริยธรรมไทย : การประเมิน
หลักสูตรด้านคุณลักษณะ**. กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวง
ศึกษาธิการ.
- สภาสตรีแห่งชาติ. 2524. **ค่านิยมของสตรีไทยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ**.
กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพการพิมพ์.
- _____ 2520. **รายงานสัมมนาเรื่องค่านิยมของสตรีไทยที่มีผลกระทบต่อ
การพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : สภาสตรีแห่งชาติ.
- สุนทรีย์ โคมิน และ สนิท สมักรการ. 2522. **ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย :
เครื่องมือในการสำรวจวัด**. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยสถาบันพัฒนา
บริหารศาสตร์.
- _____ 2522. **รายงานวิจัยค่านิยมและระบบค่านิยมไทย :
เครื่องมือในการสำรวจวัด**. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยสถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์

สุพิศรา สุภาพ. 2531. **สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม : ครอบครั้ว : ศาสนา : ประเพณี.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. 2535. **แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535.** กรุงเทพฯ : พันนีพับบริซซิง.

องอาจ ชุมสาย. มปพ. **การพัฒนาศักยภาพอย่างสมบูรณ์.** กรุงเทพฯ : สถาบันการศึกษาสัตยาไส.

อารมณั ฉนวนจิตร. 2525. **การสอนค่านิยมในโรงเรียนมัธยม.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุณพินอักษรกิจ.

Association for Supervision and Curriculum Development. 1988. **Moral Education In the Life of the School.** P. 19. (A report from the ASCD Panel on Moral Education). Alexandria, VA : ASCD.

Benard, B. 1993, November. "Fostering resiliency in kids" Educational Leadership. 51 (3), 44 -- 48

Bolton, R 1979. People Skills : How to assert yourself, listen to others and resolve conflicts. New York : Simon and Shuster.

Chaplin, J. p. 1973. **Dictionary of Psychology.** New york : Dell publishing co., INC.

Connell, J. 1991. September. Public Schools' do the right Thing in Stressing the Moral path. Newhouse New service, Newark Star ~ Ledger, p. 3.

Dowd, T., & Tierney, J. 1992. Teaching Social Skills to Youth. Bays Town, NE : Boys Town Press.

Drew, N. 1987. Learning the Skills of Peacemaking : An Activity Guide for Felementary age Children on Communicating. Cooperating and Resolving Conflict. CA : Jalmar Press.

- Elam, S., Rose, L., & Gallup, A. 1993, October. The Twenty-Fifth Annual Phi Delta Kappa/Gallop Poll of the public's Attitudes Toward the public Schools. Phi delta Kappan, 75 (2), 137 – 152.**
- Gilligan. 1982. In a Different Voice : Psychological Theory and Women's Development. Cambridge, MA : Harvard University Press.**
- Good Carter V. 1973. Dictionary of Education. 3rd Edition. New York : McGraw - Hill Book Co.**
- Gordon, T. 1974" Teacher Effectiveness Training. New York : Peter Wyden.**
- Harmin, M. 1990. How to plan a Program for Moral Education. VA : Association For Supervision and Curriculum Delvelopment.**
- Harmin, M., Kirschenbaum, H., & Simon, S.B. 1973. Clarifying Values Through Subject Matter. Minneapolis : Winston Press.**
- Hawley, Robert C., and Hawly, Isabel L. 1975. Human Values in the Classroom. Now York : Hart publishing Company Inc.**
- Johnson, D.W., Johnson, R., and Holubec, E. J. 1986. Circles of Learning : Cooperation in the Classroom. 2nd ed. Edina, MN : Interaction Book.**
- Johnson, D. W., and Johnson, R. 1987. Learning Together and Alone : Cooperation, competition : Theory and research. MN : Interaction Book.**
- Kirschenbaum, Howard. 1995. 100 ways to Enhanse Values and Morality in Schools and Youth Settings. Singapore : Allyn and Bacon.**
- Kohlberg, Lawrence. 1980. The Cognitive Development Approach to Moral Education. In Erickson, Cois V. and Whitey, John M. Developmental Couseling and Teaching California : Cole publishing Company, Inc.**

- Kohlberg, L.** 1984. **The Psychology of Moral Development**, New York : Harper and Row.
- Lickona, T. 1976. **Moral Development and Behavior : Theory, Research and Social Issues**. New York : Holt, Pinehart and Winston.
- Mc Neil D. John. 1996. **Curriculum : A Comprehensive Introduction**. 5th edition. New York : Harper Collins College Publishers.
- Mehrens, W. A,** and Lehman, **I. J.** 1973. **Measurement and Evaluation in Education And Psychology**. New York : Holt, Pinehart and Winston.
- Metcalf, L, E.** 1971. **Value education : Rationale Strategies and Procedures**. Washington, DC : National Council for the Social Studies.
- Nelson, J.** 1974. **Introduction to Value Inquiry : A student process book**. NJ : Hayden Book.
- Page, G. T., Thomas **J. B.** and Marshall, A. R 1980. **International Dictionary of Education**. Cambridge, Massachusetts : The MIT Press.
- Raths, **L. E., Harmin, M., & Simon, S. B.** 1978. **Value and Teaching : Working With Values in the Classroom**. 2nd Ed. Columbus OH : Charles Merrill.
- Rokeach, M.** 1975. **Toward a Philosophy of Value Education**, Ontario : Wilfred Laurier University Press.
- Runes, D. D. 1975. **Dictionary of philosophy**. New Jersey : Lit&field, Adams & co,
- Simon, **S. B.** 1973. **IALAC : I am Lovable and Capable**. Uiles, IL : Argus Communications **Hadley,** MA : Value Press.
- Slavin, R. G., and Others.** 1985. **Learning to Cooperate, Cooperating to Learn**. New York : plenum.
- Stone, L. F. 1988. **The Trial of Socrates**. Boston : Little Brown.

- Stufflebeam, D.** and others. 1971. **Educational Evaluation and Decision Making.** Illinois : F. E. Peacock Publishing.
- Tervilliger, J. S. **197 1. Assignment Grade to Students.** Glenview, Illinois : **Scohl** Foreman and Company.
- Theodorson, G. A. and Theodorson, A. **G.** 1969. **Modern dictionary of Sociology.** New York : Thomas Y. **Crowell** Company.
- Tyler, R W. 1949. **Basic Principles of Curriculum and Instruction.** Chicago : The University of Chicago Press.
- Williams, M. 1993. November. **Actions Speak Louder than Words : What Students Think.** Educational Leadership 5 1 (3) 22 – 23.